

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ

ИЗДАНИЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА И КУЛТУРА

БРОЙ 3 – 4 (448 – 449), година XXXIII ————— 8 април 2015 година

СЕЗОНЪТ НА ПРОМОЦИИТЕ

3987 студенти са се дипломирали през 2014 година в Университета

На стр. 2

Влиянието на международната икономика в нашето ежедневие

На стр. 7

Денят на кариерата премина при сериозен интерес от страна на студенти и работодатели

На стр. 4

Щастливите absolventи от Физическия факултет

Стр. 9

Удари на сърцето и други ритми

В Броя ще прогледете още:

- Завладяването на България от османските турци и съдбата на българския политически елит
- Съкровището от село Дъбене – „прахова металургия“ на 4500 години
- Природонаучните колекции в Биологическия факултет
- Уебинар „Изкуството на кавала – традиции и съвременност“
- Социолозите трябва не само да посочват проблемите, но и да участват в решаването им
- Четвъртата национална студентска научна сесия по физика и инженерни технологии
- Преди 99 години родените от 1 до 13 април нямат рождена дата
- Втората национална ученическа конференция „Express yourself“

3987 студенти са се дипломирали през 2014 година в Университета

Минаха промоциите в още три факултета

Март е месецът на пролетта – сезон, който свързваме с пробуждането на природата за нов живот. С очакването за ново начало са свързани и надеждите на абсолвентите от Пловдивския университет, които получиха или предстои да получат своите дипломи. По данни на Университетския информационен център през 2014 г. в деветте факултета на ПУ „Паисий Хилендарски“ са се дипломирали 3987 студенти. Ето и техният брой по факултети:

- Факултет по математика и информатика – 465;
- Физически факултет – 66;
- Филологически факултет – 526;
- Биологически факултет – 260;
- Химически факултет – 164;
- Педагогически факултет – 847;
- Юридически факултет – 194;
- Факултет по икономически и социални науки – 1306;
- Философско-исторически факултет – 159.

На 14 март 2015 г. в новата спортна зала на Пловдивския университет дипломите си получиха абсолвенти от 11 магистърски и 20 бакалавърски програми на Филологическия факултет. Отличниците на випуска са 49, което е близо 10% от всички завършващи. Те бяха наградени с грамота и почетен плакет на Факултета. Сред абсолвентите на випуск 2014 са и първите магистри от новите специалности „Актуална русистика“, „Приложна лингвистика – испански език“ и „Учител по чужд език“. Дипломите на отличниците – бакалаври и магистри, бяха връчени от заместник-ректора доц. д-р Мария Стоянова, а дипломите на останалите абсолвенти – от ръководителите и официалните представители на филологическите катедри. Теодора Кашилска, една от отличниците в специалността „Българска фило-

логия“, прочете поздравително слово от името на випуск 2014.

На 14 март 2015 г. се състоя и тържествената промоция на Физическия факултет. Официалната церемония премина в 6. аудитория на Ректората, където бяха връчени дипломите на абсолвенти от 4 магистърски и 3 бакалавърски програми. Отличниците са 16 на брой, което е над 25% от завършилите. Почетния плакет на Факултета получи първенецът на випуска Христо Шишков. Всички дипломи с отличен успех бяха връчени от заместник-ректора проф. д-р Невена Милева. Доц. д-р Желязка Райкова приветства студентите и в духа на физиката ги посъветва винаги да помнят Третия закон на Нютон, част от който гласи: „Всяко действие има равно по големина противодействие“. С тези думи тя пожела на дипломираните физици винаги да вършат добро, за да получават добро и с лекота да успеят да се реализират.

Гост на събитието бе и представител на „Оптик“ АД – Панагюрище, постоянен партньор на Физическия факултет в програмите за обучение на кадри за бизнеса и промишлеността. Компанията раздаде награди на студентите от випуска, които вече са нейни служители.

Студенти от катедра „Музика“ на Педагогическия факултет в Пловдивския университет поздравиха със свои фолклорни изпълнения дипломантите от Физическия факултет.

Във Философско-историческия факултет дипломите си получиха абсолвенти от 7 бакалавърски и 10 магистърски програми. Отличниците при бакалаврите са 31. Приветствено слово от името на абсолвентите поднесе Юлиан Чавдаров, който е от първия випуск на специалността „Социална антропология“ (публикуваме го отделно).

ФИЗИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

ФИЛОСОФСКО-ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

ФИЛОЛОГИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

ПРИВЕТСТВЕНИ СЛОВА ОТ ИМЕТО НА ВИПУСК 2014

Юлиан Чавдаров

Философско-исторически факултет

Скъпи колеги, скъпи гости,

От началото на церемонията досега чухме „Добре дошли“ толкова много пъти, а и през последните няколко минути не забелязах да се е случило нещо, което да промени този ваш статус, затова ми се струва редно вместо още едно „Добре дошли“ да си позволя от мое и ваше име да кажа „Благодаря!“

Никак не е случайно именно днес, в средата на този станал пословичен със своите капризи месец, да бележим края на един и началото на нов етап от живота си.

Знам, че всички вие си правите планове, изготвяте графици, по които нещата трябва да се случат. Същото правят и онези, които идват след нас. Не се осланяйте напълно на тези планове, бъдете гъвкави, животът не е часовник, няма механизъм, той е стихия и не може да бъде изчислен. Ще ви се наложи да правите завои, да промените посоката.

И как иначе, само преди няколко дни станахме свидетели, как цели градове бяха блокирани, напук на всички хора в тях и плановите, които същите са имали. Аз също бях сред тях и нямаше да съм изненадан, ако вместо тук с вас си бях у дома.

Затова още веднъж благодаря за това, че имам възможността да споделя този момент с всички вас.

Добре заварили, колеги!

Скъпи гости, това му е хубавото да си жив. Свободата да направиш избор, да отвориш една или друга врата, да видиш какво те очаква отвъд.

Моля ви само да не поемате по пътища, които другите смятат за правилни, за по-престижни, за по-доходни, не ги избирайте само защото се предполага, че именно те ще ви донесат успех. Вашата истинска цел не е успехът, тя е същата, каквато и за всеки друг човек на планетата – да изпитвате удовлетворение от живота, който водите, да ви прави щастливи. Зад вратите, които споменах, няма да намерите успеха или провала, много е вероятно обаче да не намерите нищо просто защото не знаете какво търсите.

Имаше време, в което ме беше страх, че ще дойде утре,

че ще трябва да избира, че ще е късно да избира нещо друго, ако сгреша. В грешките обаче няма нищо страшно, истинският кошмар е, ако пред вас има само една врата, ако бъдете лишени от избор.

От тази гледна точка изхождах, когато избирах специалността си преди четири години. Търсех нещо интересно, нещо ново, нещо по-нестандартно. Разбира се, бях се освободил от илюзията, че бакалавърската степен ще ми осигури бъдещето.

Не съжалявам за избора си, намерих неща, които ми бяха интересни, запознах се с нови хора, с които, надявам се, и занапред ще поддържаме контакти. Създадох приятелства, спомени – промених се. Всъщност антропологията беше точно това, което търсех, амалгама от различни източници на знание, която ти позволява да виждаш нещата от различни гледни точки, стига да не забравяш, разбира се, че гледаш през своите собствени очи, а не през нечий други. Никога няма да видите, каквото вижда другият, но науката предоставя чудесни инструменти, с които да опитате. Щастлив съм, че се научих да боравя с тях.

Предполагам, не ви изглежда като много ползотворно умение, не е нещо, което ще ме направи ужасно богат, но за мен е истински ценно.

Като много малък зададох въпрос на дядо си, дори не мога да се цитирам точно, беше нещо като „Какво е тревата?“. Но за разлика от Уитман, който не знае как да отговори и пише: „Как да отговоря на това дете, аз не знам какво е това повече от него?“, дядо ми не се поколеба изобщо: „Ти си жив, за да се учиш, да се опиташ да проумееш онова, което е сътворил създателят, да разбереш, че твоят живот не е достатъчен, и в крайна сметка да завещаш тази задача на тези след теб, а те на тези след тях“.

Знанието заради самото знание е достатъчно, останалото можем да постигнем в процеса на търсенето му.

Смятам, че моментът е удобен да благодаря на онези, които ми помагаша и ме подкрепяха през последните четири години, на моето семейство, което не ме притиска-

Теодора Кашилска

Филологически факултет

Уважаеми 2-н Ректор, 2-н Декан, членове на деканското ръководство, скъпи преподаватели и absolventи, родители и гости,

За мен е чест да ви поздравя от името на випуск 2014.

В момента, в който започнах да пиша това слово, осъзнах, че най-важният въпрос, който трябва да си задам, е какво е за мен Университетът.

В ума ми нахлуха всички спомени, които съзнанието ми е успяло да съхрани през четирите години на моето обучение. Спомените за пълните зали със студенти, в чиито погледи се четат страх и любопитство, за първите срещи с любимите преподаватели, за безсънните нощи около трудните изпити, за извоюваните победи, за приятелствата, за така мечтаните похвали и признания.

Спомените ставаха все повече и повече, докато най-сетне не осъзнах, че Университетът за мен е познанието за света, опитът. Той е новият поглед, който ми бе необходим, за да виждам света около себе си по нов начин, искрата, която ме караше да търся, да откривам и да анализирам.

Отговорът на този въпрос извики в съзнанието ми едно друго питане – какво е за мен като филолог Книгата? Нима тя също не е познание и поглед към света около нас?

Така тези два образа – Университетът и Книгата – се сляха в ума ми.

По време на лекциите по литературознание многократно е ставало дума за това как се изгражда смисълът на едно художествено произведение. Винаги ме е впечатлявало, че основна роля за цялостния облик на творбата изиграва не друг, а читателят. В такъв случай, ако приемем, че Университетът е Книга, която носи познанието в себе си, то ние, студентите, сме нейните читатели и всеки от нас е оставил следа по

страниците ѝ.

Всеки успешно издържан изпит, всяка бляскава защита на дипломна работа, всяко достойно представяне на научна конференция става част от съдържанието на Книгата. Нашите лични победи изграждат цялостния облик на Университета, и то не само по време на нашето обучение, а през целия ни живот, защото винаги ще използваме знанията и уменията, придобити в него. Нашата задача оттук насетне е да обогатим и развием този опит, да го предадем на децата и учениците си и ако успеем да постигнем всичко това, то ние сме достигнали до посланието на Книгата Университет.

Невинаги четенето ѝ е лесно и безпроблемно занимание, защото тя крие изпитания и трудности, преодолими само за най-упоритите ѝ читатели. Необходими са качества като търпение, постоянство, целеустременост, за да успее да се добере човек до последната ѝ страница. Неслучайно преминаването по пътя към знанията изисква усилия от страна на студентите, защото справянето с препятствията възпитава любовта и усърдието към науката. А не са ли именно това качествата, довели ни днес тук?

От името на випуск 2014 бих искала да изкажа искрени благодарности на всички преподаватели, които бяха редом с нас по пътя към познанието. За мен и за моите колеги те винаги са били пример, към който да се стремим, но заедно с това те са и наши приятели и съветници.

Скъпи колеги, пожелавам ви да съхранявате и разпространявате посланията на Книгата Университет, нека тя бъде първата от многото във вашия живот, която да ви насочва по пътя към щастието и успеха. Уважаеми колеги и приятели от випуск 2014, поздравления по случай успешното дипломиране!

ше с въпроси защо изобщо ми е това, на преподавателите, които се стремят, всеки към свои собствени виждания, и се стараят да избягват клишетата в своите лекции, а и се отнасяха толерантно към мнения, различни от техните. Благодаря им за това, че успяха да направят сравнително интересни и някои не толкова интересни дисциплини. Е, невинаги се получаваше, но поне опитвах.

Надявам се също така да не ме разберете погрешно – не разчитам на случайността за

своя път, не пренебрегвам правенето на планове. Напротив, планирането е моята професия. Но за краткото време, в което я практикувам, тя ме учи всеки ден на едно и също. Природата на плановите е да не се осъществяват по начина, по който са замислени. Всъщност установих, че при планирането има две състояния на криза: когато нищо не върви по план и когато всичко върви точно по план, до най-малката запетая. Защото последното не е естествено, изглежда нереално.

ДЕНЯТ НА КАРИЕРАТА В УНИВЕРСИТЕТА ПРЕМИНА ПРИ СЕРИОЗЕН ИНТЕРЕС ОТ СТУДЕНТИ И РАБОТОДАТЕЛИ

Около 60 фирми от различни браншове се включиха в Деня на кариерата, организиран от Университетския център за кариерно развитие и Студентския съвет на Пловдивския университет. Форумът, който се проведе на 27 март 2015 г. във фойето на Нова сграда, бе открит от директора на Центъра проф. д.п.н. Дора Левтерова, а логистиката беше осигурена от членовете на Студентския съвет.

Ректорът проф. д-р Запрян Козлуджов поздрави присъстващите студенти, преподаватели и работодатели и отбеляза, че качествените студенти лесно намират своята реализация независимо от специалността си и всъщност те са най-добрата реклама за нашето висше училище. Той връчи сертификатите на Габриела Комитова и Иван Николов – двама от възпитаниците на ПУ „Паисий Хилендарски“, преминали през проекта „Стажантски програми“ на МОН и успешно реализирани на трудовия пазар. Поздравя към участниците отпраща и заместник-кметът на Община Пловдив г-н Минко Кафтански, като пожела успех в осъществяването на връзката образование – бизнес – студенти.

Компаниите и институциите, които се включиха в Деня на кариерата, са от областите програмиране в сферата на производството, подготвящи за работа компании, ИТ сектора, езикови училища и центрове, преводчески и туристически агенции, аутсорсинг компании. Свои щандове имаха Областната администрация – Пловдив, Община Пловдив, Агенция „Социално подпомагане“ – Пловдив, Българският червен кръст, Главна дирекция „Изтърпяване на наказанието“ – отдел „Пробация“, Синдикатът на българските учители, Регионалният инспекторат на образованието – Пловдив, няколко детски градини и училища, неправителствени организации, медии и банкови институции, производствени фирми в браншове, свързани с приложение на познанието от физически, химически, биологически и инженерни науки.

Според статистиката все повече работодатели предлагат стажантски програми на студентите, като най-голямо е търсенето на специалисти в сферата на информационните технологии, аутсорсинга и банковото

дело. Много фирми и институции предлагат свои стажантски програми, за да подбират чрез тях бъдещите си кадри.

Кариерни събития се провеждат ежегодно в ПУ „Паисий Хилендарски“, но до този момент всеки от деветте факултета самостоятелно е организирал срещи на бизнеса със своите студенти. Тази година за първи път проявата обхваща едновременно възпитаниците на всички факултети и всички браншове, за които университетът подготвя кадри. Студентите имаха възможност да посетят щандовете на работодателите, да получат информация за възможностите за професионално и кариерно развитие, за провеждането на практики и стажове, да оставят свои CV-та както в Университетския център за кариерно развитие, така и директно на работодателските организации.

Идеята за общия Ден на кариерата се е зародила след успешното приключване на практическото обучение на студенти по проекта на МОН „Студентски практики“ и последващо наемане на студенти на работа в организациите и фирмите, в които са провеждали своята практика. Разширяването и увеличаването на контактите на Университета с бизнеса са от полза за бъдещата професионална реализация на студентите и за развитието на приложната наука. Срещата между работодателите, студентите и преподавателите, които подготвят кадри за бизнеса, е ползотворна за всяка от страните.

Над 70 студенти от ПУ „Паисий Хилендарски“ са били назначени на работа от фирмите, в които са провели стажа си по проекта. Има информация от работодателите, че доста голям брой млади хора са получили покана за трайно назначение, но са отказали по различни причини – най-често заради по-добро предложение за рабо-

та, за която са били подготвени именно благодарение на практическото обучение.

Проектът „Студентски практики“ помогна на студентите да осъзнаят спецификата на избраната и изучавана от тях специалност – дали отговаря на очакванията и желанията им, ще могат ли да се справят с избраната професия, или не, допълни директорът на Университетския център за кариерно развитие. За работодателите това също бе своеобразен тест доколко обучаваните кадри в Университета са подготвени за реална работна среда. Вече има заявки за създаване на нови магистърски програми, които да отговарят напълно на търсенето на пазара на труда. Фирмите, които ги предложиха, очакват студентите в тях да завършат образованието си и да започнат професионалното и кариерното си развитие в тези фирми, разказа проф. Левтерова.

Затова към края на проекта на МОН беше логично да използваме същия подход и занаят – да улесним срещата на бизнеса и студентите. Не всички фирми и институции, които представят дейността си в Деня на кариерата, са участвали в проекта „Студентски практики“, но очевидно и за тях е привлекателна възможността да търсят най-подходящите кадри, докато наблюдават и насочват кариерното им

развитие по време на стаж или практика. Много институции и фирми изразяват готовност да признаят практическото обучение за стаж. Предстои процес на договаряне на този модел. По този начин ще се разкъса омагьосаният кръг, в който попадат младите специалисти при търсене на работа – токущо са завършили, имат диплома с професионална квалификация и актуална теоретична подготовка, но нямат стаж, а в обявените работни позиции се изисква освен съответната професионална квалификация и определен стаж, смята проф. Левтерова.

Във връзка с организирането на Деня на кариерата на 24 март в Заседателната зала на Ректората се проведе пресконференция, в която участваха проф. Запрян Козлуджов, проф. Дора Левтерова и заместник-председателят на Студентския съвет Таня Найденова. Освен на въпроси за Деня на кариерата те отговориха и на редица други питання. Ето и част от акцентите.

Конкуренцията ще доведе до регулиране на броя на висшите училища в България в близките 5 години, заяви ректорът проф. д-р Запрян Козлуджов. Той припомни, че Пловдивският университет остава единственият държавен и от класически тип вуз, който през последните години запълва

Втората национална ученическа конференция „Express yourself“

Доц. д-р Желязка РАЙКОВА,

Национален координатор на проекта „Chain Reaction“

На 28.03.2015 година се проведе Втората национална ученическа конференция „Express yourself“ в 6. аудитория на Пловдивския университет. Конференцията се организира по проекта „Chain Reaction“ и е заключителната фаза на втория етап от обучението на учители и ученици от три пловдивски училища и други две от София и Свиленград. Според условията на проекта обучението трябва да обхване все повече училища от страната подобно на верижна реакция.

Проектът Chain Reaction: A Sustainable approach to Inquiry Based Science Education (№321278) е по програма FP7 и национален координатор за страната е Пловдивският университет. В него са включени 14 партньора от Европа, Турция, Грузия и Йордания.

Целта му е да подобри обучението по природни науки, като в учебния процес се включи активно изследователският подход (IBSE – inquiry based science education). Всяка година се обучават 10 учители по природни науки (физика, химия и биология) от пет училища, които провеждат обучение на групи ученици как да изследват даден проблем. Повече за проекта може да се намери на уебстраницата му: <http://chainreact.dipseil.net/>

Тази година училища, които работеха по проекта, са ОМГ (г-жа Мария Баракова, г-н Ангел Панайотов), ПГЕЕ (г-жа Ганка Лавчева, г-жа Савелия Бечева) и ПГ по транспорт „Гоце Делчев“ (г-жа Недялка Траянова, г-жа Мария Христова), НСОУ „София“

(г-жа Валентина Маринова, г-жа Светла Кирилова), гр. София, и СОУ „Д-р Петър Берон“ (г-жа Зл. Станкова, г-жа Севдалина Пейкова), Свиленград. Учителите бяха обучавани как да прилагат изследователския подход (IBSE) в обучението по природни науки на семинар през ноември 2014 г. в Пловдивския университет. Обучители бяха преподаватели от Университета и учителите, които участваха през първата година от проекта.

Ученето чрез изследване е важен подход в преподаването на природните науки, който има потенциала да отговори на изискванията на времето ни чрез повишаване на качеството на формираните знания и умения и обвързването им със съвременните предизвикателства – нарастващите иновации във всички области на живота, все по-важната роля на информационните и комуникационните технологии. Прилагането на този подход променя ролята на учителя в образователния процес и го поставя в условия,

питаниците си, разказа проф. Козлуджов. Той уточни че строителните дейности са на стойност 2,7 млн. лева, като от тях 2 млн. са предоставени от държавния бюджет. Трябва да отбележим, че фасадата и вътрешното обзавеждане са изключително добре направени – на нивото на тризвезден хотел.

Сред останалите амбициозни проекти е пребазирането на Химическия факултет, за който ще бъде построена нова модерна сграда. Предстои и осветяването на изградения вече храм „Св. Паисий Хилендарски“, което ще стане на 19 юни 2015 г., когато се чества паметта на св. Паисий Хилендарски.

„Пловдивски университет“

които изискват постоянната му квалификация.

В продължение на няколко месеца учениците влязоха в ролята на учени, които работиха в екип по определен научен проблем. Те посетиха и работиха в лаборатории на Физическия, Биологическия и Химическия факултет на ПУ и така имаха възможност да се докошат до света на учените.

Младите учени изследва-

Доц. Желязка Райкова (на снимката горе) с участници в конференцията и отборът, класиран на първо място

ха различни научни проблеми: „Каква е енергоефективността на различните видове лампи (с нажежаема жичка, LED и енергоспестяващите)“, „Идея за възобновяеми източници“, „Да направим уебсайт за Космоса“, „Извънземните“, „Да нахраним света – азотните торове“, „Растения в Космоса“, „Озонова конференция“. Резултатите от техните изследвания бяха представени на Втората национална конференция „Express yourself“ под формата на презентации. Конференцията беше предавана онлайн на адрес www.ustream.tv/channel/express-yourself-student-conference-plovdiv-university и беше гледана от партньорите ни от Европа.

Подобни национални конференции се провеждат във всяка една от страните партньорки в проекта. Всяка страна трябва да подбере отбор, който да я представя на международната конференция „Express yourself“.

Журието на конференцията беше съставено от препо-

даватели в ПУ – проф. Евтимов и доц. Дянков (Физически факултет), доц. Наимов (Биологически факултет), доц. Димова (Химически факултет) и д-р Петров (Национална обсерватория – Рожан). Победителят, който ще представя страната ни в Хайделберг (10 – 12.05.2015 г.) е отбор от НСОУ „София“, чиято разработка е уебсайт за Космоса.

Ученическата конференция „Express yourself“ вече е добре известна на пловдивската общественост. Миналата година победителят беше от ЕГ „Иван Вазов“ и спечели първо място на Международната конференция в Шефийлд, Англия. Очакваме отново достойно представяне на българските ученици през тази година.

Надяваме се, че интересът към природните науки, който наблюдавахме у учениците по време на конференцията, ще се запази и след години ще ги доведе в нашия или в други университети като студенти по физика, химия и биология.

➔ **От стр. 4**

акредитирания си прием до 98 – 100%. Същевременно 55 – 60 на сто от всички приети в ПУ „Паисий Хилендарски“ завършват докрай и успешно образованието си. Това е много добро съотношение на фона на резултатите в цялата страна.

Първият студентски комплекс от общежития след демократичните промени вече успешно се изгражда – изцяло готов е първият от четирите 7-етажни блока, вторият вече е в доста напреднал етап и се надяваме на 1 октомври т.г. да можем да настанем студентите си. Когато и четирите общежития бъдат построени и обзаведени, ще разполагаме с 640 места за въз-

Социолозите трябва не само да посочват проблемите, но и да участват в решаването им

В България има остър дефицит на културен капацитет, а съответно и на уменията за справяне с проблеми, което трябва да се придобива още от ранна детска възраст. Обществените процеси са сложни и никой от нас не е извън тях. Няма невинни, защото промените засягат всички. Това заяви доц. д-р Мирослава Радева по време на пресконференция на бакалавърската програма „Социология на правото, икономиката и иновациите“, която се проведе на 24 февруари 2015 г. в Заседателната зала на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Доц. Радева и нейните колеги доц. д-р Иван Чалъков, доц. д-р Иво Христов, проф. д.ф.н. Георги Каприев, доц. д-р Антоанета Дончева, гл. ас. д-р Донка Кескинова и ас. д-р Мартин Иванов представиха възможностите за професионална реализация пред завършващите социологическата специалност, администрирана от катедра „Приложна и институционална социология“ към Философско-историческия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“.

В българската образователна система битова схващането, че щом преподавателите са добри, а студентите – съвестни, професионалната им реализация е гарантирана, каза проф. д.ф.н. Георги Каприев. Ако обаче не се разгърнат собствените ресурси, това няма как да се случи. Тогава налице няма добри професионалисти, а само добри изпълнители, коментира още професорът.

Бакалавърската програма съществува от 3 години в Пловдивския университет и е с акредитиран прием от 50 души. В нея се опитахме да съчетаем несъчетаемото – да дадем на бъдещите социолози познания, каквито в момента не им се преподават в друг университет в България, като същевременно с това да поканим за преподаватели хора с богат практическото опит, подчерта доц. д-р Иван Чалъков, ръководител на катедра „Приложна и институционална социология“.

Той обясни, че завършилиите бакалавърската програма „Социология на правото, икономиката и иновациите“ ще могат да продължат образованието си в магистърски програми в страна-

та и чужбина в областта на социалните, стопанските и правните науки, и най-вече в професионалните направления **Социология, Антропология и науки за културата; Администрация и управление; Икономика; Психология, социални дейности**. В момента в страната все още не е осъзната необходимостта от социолози, които не само да могат да разпознават проблемите във всяка една сфера, но и с познанията си да съдействат при вземането на решения във всеки бранш, смята доц. Чалъков.

За сравнение с Германия, където всеки завършващ социолог веднага намира своята професионална реализация, у нас младите социолози се сблъскват с повече затруднения, затова, създавайки преди 3 години тази бакалавърска програма, ние си поставихме за цел да подготвим кадри, които да имат познания не само за науката социология, но и за всички явления в обществото, каза доц. Чалъков.

Наред с това по базовите социологически дисциплини, обучението в „Социология на правото, икономиката и иновациите“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ се води по специализирани дисциплини, обособени в 5 блока. Юридическият блок представлява синтез от социологически и нормативни аспекти на правото като върховен регулатор в модерното общество и неговите връзки с държавата, икономиката, гражданското общество и политиката. Той дава познания за формите на държавното устройство и управление, видовете власти и разделението между тях, видовете управленски органи и тяхно-

то функциониране, функциите на административното правосъдие и природата на правните форми в пазарната икономика, разказа доц. д-р Иво Христов.

Икономическият блок дисциплини разглежда създаването на икономическа стойност и нейното управление на равнище национална икономика – икономически баланси и потоци, зависимости между основните икономически сектори и др. в голямата акционерна фирма и в дейността на индивидуалния предприемач. Дават се знания за финансовите потоци във фирмата и нейните отношения с финансовите институции. Специален акцент е поставен върху управлението на човешкия фактор в икономиката и поведението на потребителите, разказа доц. д-р Иван Чалъков. Този блок от дисциплини върви паралелно с блока „Наука, технологии, иновации“, в който се набляга на технологични аспекти в социалния живот, на ролята на науката и технологиите като основа за икономическа промяна и на предприемаческите усилия и умения като двигател за нейното осъществяване. Специализираните курсове акцентират върху различни аспекти на съвременните „общества на риска“ – информационните и биотехнологиите, екологията и др.

Блокът „Приложна социология“ дава знания по количествени методи и по статистика като тяхна основа, както и по качествените методи за изследване на социални, политически и икономически явления. Включва преподаване на семиотика – науката за знаците и тяхното функциони-

ране като инструменти, позволяващи изследването в дълбочина на социо-техническите и културните феномени. Предмета преподава доц. д-р Антоанета Дончева. Въведени са т.нар. „професорски класове“, които обвързват преподаването с изследователски практики на водещи социологически агенции, като „GfK България“, Института за маркетингови изследвания и Института за социални изследвания и маркетинг МБМД, обясни доц. д-р Мирослава Радева.

В блока „Социална политика“ студентите придобиват знания по теорията на социалната политика и основните социални програми и мерки у нас и в Европейския съюз. Обучението включва данни от национални и международни изследвания, което позволява да се направи анализ на състоянието и тенденциите на всеки от разглежданите социални проблеми в сравнителна перспектива.

Програмата включва и три летни практики. Първата дава начална представа за света на емпиричното социологическо изследване, като се минава през всеки от етапите на емпирично социологическо или маркетингово изследване. Втората практика – „Пенитенциарни институции, институции по социални грижи, агенции по заетостта“, въвежда студентите в тези важни за съвременното демократично общество институции, като им дава възможност да се запознаят с дейността на техни конкретни областни и районни звена и допълва теоретичните знания, получавани в съответните социологически и правни дисциплини. Третата практика – „Наука, технологии, иновации“, запознава студентите със специфичното всекидневие на модерната наука и технологии и процеса на трансформиране на техния продукт в нова икономическа стойност, иновациите. Студентите реализират малки проекти за изследване на конкретни научни и инженерни общности, както и иновативни малки, средни и големи фирми, сподели ас. д-р Мартин Иванов.

„Пловдивски университет“

ВЛИЯНИЕТО НА МЕЖДУНАРОДНАТА ИКОНОМИКА В НАШЕТО ЕЖЕДНЕВИЕ

Третокурсници икономисти проведоха интересен експеримент, чиято цел бе да проследи важността на международната икономика за страна като България. Какъв е резултатът?

Божидар ЯНКОВ

Студентите от специалността „Маркетинг“, трети курс, изучаващи дисциплината „Международна икономика“ – преподавател доц. д-р Даниела Бобева, проведоха интересен експеримент, чиято цел бе да се определи какъв дял заемат родните и чуждестранните стоки в живота на модерните българи. Това изследване е породено от факта, че курсът се фокусира върху важността на международната икономика за всяка страна, за нейните пазарни участници и за всеки един от нас – особено за страни с отворена икономика, като България. Чрез подобни практически задачи студентите успяват да придобият реална представа за заобикалящия ги икономически свят.

Вътрешното потребление в една икономика се определя както от корпоративния сектор, така и от домакинствата и потребителите. Изследването на пазарната структура е важен ориентир не само за отвореността на икономиката и тенденциите във външната търговия, но и за самите производители. То дава индикации за вътрешната икономика и помага за претегляне на ползите и рисковете при започване на бизнес в определена индустрия. Нещо повече, потреблението на младото поколение е от огромно значение, защото именно то формира значителна част от структурата на потребителското търсене за десетилетия напред поради вече изградените потребителски вкусове и поведение.

В експеримента по международна икономика се включиха четиринадесет студенти, като всеки от тях описа предметите и техните страни на произход в една или повече стаи от своето

жилище. Така те формираха база от информация за близо 300 предмета в 14 домакинства. Вероятно някои ще подхождат скептично спрямо получените резултати, но студентите по маркетинг са убедени, че макар и малко на брой, те са представителна извадка за днешното младо поколение. Участниците в проучването са на възраст между 21 и 23 години, със среден стандарт на живот. За тях основни индикатори при потреблението са съотношението между цена и качество и емоционалната удовлетвореност след покупката. Макар и да имат определени предпочитания спрямо родните стоки и услуги, добрата информираност на младежите преди и по време на покупката е гаранция, че имат реална преценка за качеството на различните пазарни продукти. Така въпреки множество методологични ограничения изследването показва изключително интересни резултати.

Потреблението на днешното младо поколение е формирано предимно от чуждестранни продукти (76%), а близо една четвърт от стоките в дома ни (24%) са български. Макар и да е положителна индикация за отвореността на нашата икономика, този резултат може да се тълкува и по друг начин – българските производители изпитват съществени трудности при заемането на сериозни позиции дори на българския пазар. Любопитен е и фактът, че про-

изходът на чуждите стоки е предимно от страни извън рамките на Европейския съюз. Едва 17% от нашето потребление е формирано от европейски продукти.

Потреблението на родни стоки взима превес единствено при пазара на мебели – там българското производство е категоричен лидер и притежава дял от цели 95%. Европейските стоки пък са предпочитани единствено при избора на козметични продукти.

Що се отнася до купуването на дрехи, родните потребители предпочитат продукти с произход извън ЕС. Българското производство има равен дял с европейското. Преобладаването на чужди стоки е интересен факт, тъй като българската текстилна индустрия е силно висококачествено и работи почти изцяло за ЕС. Също така европейските брандове притежават съществено влияние при определяне на потребителския избор.

Българският пазар на техника е категорично доминиран от стоки, произведени в трети страни (80%), което е напълно обяснимо поради факта, че технологичните гиганти са съсредоточили своето производство в Азия. Европейските стоки имат дял от 17%, докато за родното производство остават скромните 3%.

Потреблението на средства за хигиена се характеризира отново с превес на вноса от трети страни, докато българските и европейските стоки се борят за останалата по-малка част от пазара. Важно е да отбележим, че в този сектор българ-

ските продукти набират все по-широка популярност.

Какво можем да направим като обобщение?

МЕЖДУНАРОДНАТА ИКОНОМИКА Е В ДОМА НИ!

На пръв поглед резултатите от проучването показват, че българската икономика е достатъчно отворена за вносни стоки. Но не означава ли това, че българските производители са безпомощни в борбата си с конкуренцията? На какво се основават предпочитанията на родния потребител в интерес на чуждото производство? Какво може да ни посочи това за качеството на родната продукция?

Може би отговорите на тези въпроси е удачно да се търсят в други маркетингови и социологически статии и изследвания. Но младите маркетолози, извършили настоящото проучване, са на мнение, че България категорично има своя производствен потенциал. Проблемите, свързани с родната икономика, са комплексни и биват повлияни от различни фактори. Наистина съществуват потребители с негативно мнение спрямо българските стоки, докато други заемат ролята на „протекционисти“ и купуват единствено продукти, произведени в България. Не бива да подценяваме и факта, че масовото производство, извършвано в трети страни, предлага относително добро качество на много ниски цени. Няма как този фактор да не е определящ при потреблението у нас, като се вземе предвид нивото на средния доход на едно домакинство.

Едно е сигурно – международната икономика заема водеща роля в нашето ежедневие. Но вместо като заплаха силната пазарна конкуренция трябва да се приеме като възможност за родната икономика да предложи изключителни иновации както на местния, така и на международния пазар.

Авторът на статията Божидар Янков благодари на своите колеги Пламена Колева, Кристиан Колев, Нюртена Еленска, Рафет Мехмед, Стефан Вълков, Василен Спасов, Цветан Чопаринов, всеки от които има принос при написването на статията, както и на доц. Даниела Бобева, ръководител на проекта и на подготовката за печат на направеното изследване.

Съкровищата на България

Съкровището от с. Дъбене, Карловско – „прахова металургия“ на 4500 години

Ас. д-р Божидар ДРАГАНОВ

Катедра „История и археология“

Откриването на съкровището от Дъбене прилича на красива приказка... През пролетта на 2004 година двама археолози от Националния исторически музей (НИМ) – доц. Иван Христов и Мартин Христов, провеждат проучвания край пътната станция Sub radice (в землището на днешното село Христо Даново, Карловско), която през Античността се е намирала на пътя, свързващ римската колония на Дунавския лимес – Oescus (с. Гиген), с главния град на провинция Тракия – Philippiropolis (Пловдив). Докато пазаруват в един магазин в Сопот, те забелязват златно колие на врата на продавачката, което ги впечатлява с елементите и изработката си.

Жената подробно разказва историята на бижутото си, като се оказва, че мънистата и пластините, от които е съставено, са намерени от съпруга ѝ, докато орял с трактора си в землището на близкото село Дъбене. Мъжът веднага показва точното място на находката и така още същата година стартират спасителните разкопки, които продължават и до днес под ръководството на Мартин Христов.

Село Дъбене се намира на брега на р. Стряма, само на няколко километра от Карлово. В местностите Балинов горун и Саровка са засвидетелствани ритуални структури, некропол и многослойно селище, животът в което е продължил през цялата ранна бронзова епоха. В „обредното поле“ на този комплекс са се извършвали специфични ритуали, свързани най-вероятно с култа към Великата богиня майка. Древните хора полагали керамични съдове и други предмети в малки ями, дълбоки около 40 – 50 см. След това пръскали върху тях златни мъниста или цели накити, а отгоре нареждали малки обли камъни и ги засипвали с пръст.

До момента са проучени над двадесет подобни структури, в които са открити общо около 21 000 златни предмети или елементи от накити. Формата и украсата на съпътстващите ги керамични съдове позволяват проучените комплекси да бъдат датирани в рамките на третия етап на ранната бронзова епоха в Тракия (РБЕ III), т.е. около 2450 – 2100 г. пр. Хр.

Предметите от тези струк-

тури са сходни като видове и типове и могат да бъдат описани като спирали с различна дебелина; мъниста с кръгла, лещовидна, биконична или призматична форма, с размери от 1,5 до 8 мм; плоски, елипсоидни и обемни разпределители за нанизване; апликации; пластини и обкови. Повечето от тези елементи позволяват да бъдат реконструирани поне три сложносъставни накити. Те произхождат както от затворени комплекси, така и от структури, които са почти напълно или частично разрушени от иманяри. В дупчиците на златните миниатюри се откриват разноцветни ленени или конопени текстилни влакна, на които са висели мънистата. Възстановките на накитите, изложени в експозицията на НИМ, са по идея на Мартин Христов и Светла Цанева, но самите изследователи споделят, че са възможни и други реконструкции поради факта, че не са включени всички мъниста в нанизите.

През 2014 година при опит да бъдат изнесени зад граница са заловени над 15 000 елемента от накити, които силно напо-

добяват тези от Дъбене. Стилът и химичният анализ показват, че те са произведени по идентична технология и най-вероятно са съставлявали три огърлици, произхождащи също от района на Карловската котловина.

Една от най-интересните находки от Дъбене е уникален позлатен кинжал (скиптър?) с дължина от 16 см. В предната си част е отрязан и заточен, а в задната личат две дупки, чрез които към него е била закрепена дръжката му, изработена най-вероятно от кост или дърво. Лабораторните анализи показват високо съдържание на злато в славта. В древните общества подобни атрибути са имали символно значение и са били възприемани като олицетворение на царската или жреческата власт на притежателя.

Многобройните златни предмети, открити в Дъбене, намират своите паралели сред по-ранни и по-късни комплекси на широка територия от Мала Азия до Средна Европа. Преди всичко това е т. нар. „Съкровище на Приам“, открито от Хайнрих Шлиман в Троя, както и материалите от Ескияпар (Анатолия), Полиохни (о-в Лемнос) и пещерата Алеоптрипа (п-ов Пелопонес). Сходни елементи на накитите са присъщи и за среднобронзовите и къснобронзовите култури в Средна Европа, обхващащи части от територията на Полша, Словакия, Унгария, Румъния и Сърбия. В България подобни находки произхождат от селищната могила Юнаците, Пазарджишко, могилия некро-

пол при с. Търнава, Врачанско, с. Рупите, Петричко, както и няколко мъниста, открити при геологопроучвателни дейности за алувиално и разсипно злато в областта Краище.

Концентрацията на толкова количество златни предмети и елементи от накити в такъв тесен ареал, обхващащ землището на с. Дъбене, предполага, че те вероятно са произведени в района на селището и некропола или в близост с тях. Косвено доказателство за това са множеството златоносни притоци на Стряма, Луда Яна и Тополица, идващи от склоновете на Средна гора и Стара планина.

Извършеният анализ на част от находките, открити край Дъбене, в Централната лаборатория по минералогия и кристалография към БАН дава изключително интересни резултати. При сходните златни елементи за накити, които се откриват на територията на Анатолия и Предна Азия, се използва основно технологията на грануляцията и припопяването. От друга страна, предметите от Дъбене са толкова фини и съвършени, че изглеждат като продукт на механизано производство. Липсват очевидните белези на пластична деформация (изчуквания, изглаждания, изрязвания, драскотини и т.н.), характерни за технологията на ювелирството и торевтиката през епохата на праисторията и Античността. Единственото, което се вижда с невъоръжено око, е, че отделните елементи са дооформяни чрез полиране.

УДАРИ НА СЪРЦЕТО И ДРУГИ РИТМИ

Ханна ХАЙШМАН,

студентка в ЕМУ, Вирджиния, САЩ

След като пристигнахме от Банско в Пловдив, нашата група се раздели по двойки и ни настанаха у приемни семейства. Там много от нас успяха да проникнат още повече в непознатото. Първата вечер, докато в ръцете ми се трупаха вълнените одеяла, които трябваше да отнеса в стаята си, аз получавах строги предупреждения от приемната ми майка относно студентите течения. Чувствах се напълно недосегаема за страховете ѝ, но ми харесваше да я слушам. Спомних си уроците от нашия подготовителен курс за значението на течението в българската култура. Чудех се колко ли сериозно би могло да е едно такова убеждение, но все пак приемах идеята.

На следващия ден с нетърпение чаках да се срещнем с групата. Усещах как вълненията от новите приключения и запознанства връят и кипят в мен. Тези преживявания бяха толкова истински! Всички бяхме пълни с истории за стълкновения, неумели преводи и чудни взаимоотношения. С радост усещахме как най-после се свързваме с културата на България.

Вечерта цялата група отидохме в Стария град на концерт на традиционна българска музика и танци. Ние вече ги познавахме, но само от неясните клипове в YouTube,

които бяхме гледали в университета. Удивляваше ни невероятната сложност на носиите и бяхме впечатлени от бързото темпо на танците. Освен това след уроците в Банско знаехме, че танците са наистина трудни, но не познавахме историята, душата, истинската им красота.

След първото изпълнение заваля дъжд. Публиката търпеливо изчака да спре да вали. Сцената беше подсушена и музикантите и певците продължиха с пълна сила. Песните, които сега са ми познати, получаваха живот, докато певиците ги изпълняваха с неподозирана енергия. Хората се виеха и ние за първи път осмислихме защо са избрани ярките цветове и сложната украса на носиите. Цялото хоро, изпълнено в пълен синхрон, разказваше история след история чрез движения и песни.

С помощта на моята приемна мама напирах пулса на българската култура. За първи път непознатото не предизвикваше у мен чисто въодушевление. Аз изведнъж почувствах плахост. Тази култура не е нещо, което мога да взема с лека ръка. Историята на българите е реална и несравнимо красива. Ние сме свидетели на плодовете на това общество. Почувствах се смирена, когато осъзнах себе си като гост.

Групата американски студенти в Античния театър

През цялото време седях на ръба на каменното стъпало, останала без дъх. Когато мина и последният поклон, не можех да помръдна. Но моята мама ме хвана за ръката и бързо ме поведе надолу по стръмните древни стълби на Античния театър заедно с останалата част от публиката. Направихме един огромен кръг, който се завишаваше и развиваше, за да може да се включат колкото може повече хора. Музикантите свиреха силно и гордо. Опитвах се да следвам другите, опитвах се да си спомня стъпките от уроците. Правех грешки, но продължавах да опитвам, водена от хорото. Всички около мен подскачаха в същия ритъм и се усмихваха широко един на друг. Пръстите ми бяха намерили пулса и сърцето на

тази земя, която туптеше с невероятна жизнена енергия.

Празникът, радостта, гордостта бяха неописуеми. Чувствах се особено смирена. Осъзнах, че не знам стъпките, че нямам всички части на пъзела. Заобиколена от непознатото и напълно погълната от него, аз разбирах как да стана учещ се. Учех се как да живеея с въпроси и да се отказвам от предположенията.

Най-вероятно никога няма да изпитам заплахата от течението. Но ще протегна себе си, за да скоча в непознатото, търсейки ритъма на лудостта, и ще продължа да търся, да проумявам, да се стремя.

Превод: Елисавета СТОИЦЕВА,

студентка в ПУ „Паисий Хилендарски“, спец. „Лингвистиката с маркетинг“ – I курс

➔ От стр. 8

Проучването на находката от Дъбене в детайли посредством сканиращ електронен микроскоп (СЕМ) показва широкото използване на синтероването на алувиално злато при производството на повечето от предметите. В случая става въпрос за изпичане на фин златен прах в предварително изготвени калъпи, който вероятно се е смесвал с някакви органични вещества – смола или мед. Този процес се е извършвал при умерена температура от 300 до 600 градуса, като се е получавала твърда субстанция не чрез същинско претопяване, а единствено чрез повърхностна дифузия на златните частици. Синтероването се характеризира с максимално оползотворяване на 95 до 100 % от вложените материали. Освен това тази технология, използвана от древните

ювелири в златоносния ареал на долината на река Стряма, разкрива установена традиция, която е позволявала да бъдат произведени много на брой почти еднакви изделия.

Всъщност процесът на синтерование при метални и керамични изделия е много близък. Поради това, не е учудващо възникването на подобна технология, като се има предвид големият опит, който са имали древните хора в керамичното производство. Синтероването, или както го наричаме днес – „прахова металургия“, е било известно в доста груб вариант още в Древен Египет през 3000 год. пр. Хр. Впоследствие се разпространява в Индия и дори инките усвояват производството на бижута и други предмети от благородни метали на прах. Масовото производство на продукти, получени чрез мето-

да на „праховата металургия“, обаче започва едва след средата на XIX век.

Съкровището от село Дъбене впечатлява не само с фина технология на производство, която е „изпреварила“ времето си. Обяснението на ритуалните структури, в които е открито, все още не е напълно изяснено. Малко е вероятно това да са кенотафи. По-скоро в случая става въпрос за олицетворение на древния култ към природата и Великата богиня майка, в чиито недра трябва да се върне част от добитото като знак на благодарност и за умилостивяване. Изказано е и предположе-

нието, че тяхната локализация е пряко свързана с ключовото местоположение на Карловската котловина и множество минерални извори в района, опасващи яката на Средна гора. Съкровището от Дъбене за пореден път подкрепя хипотезата за свързващата роля на Балканския полуостров между Мала Азия и Централна Европа през ранната бронзова епоха. А предвид високото технологично ниво на изработка и стиловите паралели остава отворен и въпросът дали част от добиваната суровина не е експортирана в Анатолия.

Използвана литература

- Христов, М. Могилен некропол от ранната бронзова епоха край Дъбене, Карловско. – Археология, 2005, 1 – 4, 127 – 137.
- Христов, М. История, написана със злато. – Будител, 2007, 4, 4 – 9.
- Tsintsov, Z., M. Hristov, V. Karatsanova, S. Tsaneva. Preliminary Results from the Study of Early Bronze Age Golden Artefacts from Ritual Structures by the Village of Dubene, Karlovo District, South Bulgaria. – Archaeologia Bulgarica, 2009, XIII, 3, 7 – 21.

ЧЕТВЪРТАТА НАЦИОНАЛНА СТУДЕНТСКА НАУЧНА СЕСИЯ ПО ФИЗИКА И ИНЖЕНЕРНИ ТЕХНОЛОГИИ

Ас. Анелия ДАКОВА

Студентският съвет и Физическият факултет към Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съвместно с Фондация „Еврика“ организираха четвъртото издание на Националната студентска научна сесия по физика и инженерни технологии. Мероприятието се проведе в периода 25 – 27 март 2015 година в Ректората на Университета.

Специални гости на откриването на конференцията бяха заместник-ректорът на Пловдивския университет проф. д.м.н. Георги Тотков, деканът на Физическия факултет доц. д-р Желязка Райкова, председателят на Студентския съвет г-н Светослав Енчев, г-жа Боряна Кадмонова, изпълнителен директор, и Григор Цанков, програмен директор на Фондация „Еврика“.

Целта на конференцията е да се превърне в събитие, осигуряващо поле за изява на млади учени, студенти и докторанти в областта на физиката и инженерните технологии. В една такава неформална среда бъдещите специалисти могат да придобият опит в представянето и защитаването на своите научни тези. Осигурява се форум за обсъждане на актуални проблеми в съответната научна област, както и се създават условия за разработването на общи проекти и инициативи.

Програмата на научната сесия включваше устно и постерно представяне на доклади, чиито автори или съавтори са студенти и докторанти. Младите учени представиха проектите и научните изследвания, по които работят, като най-актуалните теми и най-атрактивните презентации бяха наградени от специално жури в състав: проф. д.ф.н. Тинко Ефтимов, доц. д-р Силвия Стоянова-Петрова, гл. ас. д-р Диана Дакова, доц. д-р Тодорка Димитрова, проф. д-р Теменужка Йовчева.

Класиране в конкурса „Най-добър доклад“:

1-во място: „Холографски мезони в геометрия на Пилч – Уорнър“ – Цветан Вецов, СУ „Св. Климент Охридски“;

2-ро място: „Хардуерна платформа за изграждане на 3D принтер“ – Светослав Димитров, ПУ „Паисий Хилендарски“;

2-ро място: „Хардуерна платформа за изграждане на сигнално-охранителна система“ – Любен Карамитев, ПУ „Паисий Хилендарски“;

3-то място: „Материални баланс на трансмутационни ядрени горивни цикли“ – Ивайло Найденов, Технически университет – София.

Поощрителна награда на журито за цялостно представяне получи „Биологично действие на лазерното лъчение върху оралните тъкани и структури за премахване на кариези“ – Ангелина Деянова, Медицински университет – Пловдив.

Класиране в конкурса „Най-добър постер“:

1-во място: „Инженерно проектиране на трансатмосферни оптични комуникационни системи“ – Христо Шишков, ПУ „Паисий Хилендарски“;

2-ро място: „Excitation-emission matrix (EEM) detection and synchronous fluorescence spectroscopy (SFS) for gastrointestinal tract tumor detection“ – Цанислава Генова, Институт по електроника „Акад. Емил Джаков“ – БАН;

2-ро място: „Synchronous fluorescence spectroscopy for analysis of wines and brandies“ – Яна Андреева, СУ „Св. Климент Охридски“, Институт по електроника „Акад. Емил Джаков“ – БАН;

3-то място: „Астроспектроскопия с 2-м телескоп на НАО – Рожен“ – Мирела Напетова, Институт по астрономия с НАО „Рожен“ към БАН, София.

Поощрителна награда на журито за цялостно представяне получи:

„Изследване на параметри на DC – DC преобразувател чрез използване на кит – модул на Texas Instruments“ – Ивайло Узунов и Златин Хунев, Технически колеж – Смолян, при ПУ „Паисий Хилендарски“.

За пореден път ученици взеха участие в конкурса за научен проект „Еврика“, където младите любители на науката трябваше да представят по увлекателен начин свои иновативни идеи или научноизследователски проекти, по които работят в екип или самостоятелно. Те демонстрираха по един по-различен начин интересни разработки, лабораторни

Работен момент от конференцията

експерименти и макети на научни установки от областта на физиката. Журито в състав доц. д-р Екатерина Писанова, доц. д-р Надежда Кафадрова, гл. ас. д-р Гинка Екснер, доц. д-р Желязка Райкова и доц. д-р Георги Дянков оцени и награди най-добрите представяния измежду тях.

Победители в конкурса за научен проект „Еврика“:

1-во място: „Зелена светлина“. Екип: Георги Дангов, Георги Пенчев, Нели Търкаланова, Теодора Къева, Райна Тодорова, Недялко Гилев, Иван Драгушев – ЕГ „Пловдив“;

2-ро място: „Вулканите на Марс“. Клуб „Пулсар“: Атанас Тумбалов, Димитър Станчев, Иван Бъклев, Росица Кръстева, Росен Владев, Запряна Чолакова, Мария Паничарова и Деница Костадинова – ЕГ „Иван Вазов“ – Пловдив;

3-то място: „Поляризационно-чувствително зрение“ – Рангел Ефтимов, ЧПГ „Класик“ – Пловдив.

Поощрителни награди на журито за цялостно представяне получиха:

• „Съществува ли извънземен живот?“. Екип: Мария Лопатарева, Зорница Каранакова, Велко Кирев и Таня Христова, Национална търговска гимназия – Пловдив;

• „Биомимикрия – иновации, вдъхновени от природата“ – Даниела Калчева, ОУ „Дядо Иван Арабаджията“ – с. Царацово.

Интересен факт е, че Националната студентска научна сесия по физика и инженерни технологии е част от официалната програма на събитията, посветени на Международната година на светлината – 2015! Инициативата е на ООН и ЮНЕСКО и включва много участници от научни общества и съюзи. Във връзка с това гостите на конференцията посетиха изложба на фотографии и рисунки на студенти и ученици, на които са изобразени физични явления, свързани с видимия спектър на електромагнитното лъчение. Снимките и рисунките на участниците бяха качени на facebook страницата „Светлината в света около нас“, където всеки, който имаше желание, можеше да гласува за своя фаворит. Оригиналите на фотографиите и рисунките бяха изложени на табла на партера в Ректората. Студентите и учениците, чиито произведения събраха най-много харесвания във facebook и бяха оценени най-високо от нашето жури от преподаватели, получиха награди. Преподавателите, рецензирали физическото съдържание на фотографиите и рисунките, са: доц. д-р Савка Маринова, гл. ас. д-р Елисавета Марекова, гл. ас. д-р Христина Петрова, доц. д-р Стефка Казакова, доц. д-р Драгомир Господинов.

Победители в конкурса за фотография „Светлината в света около нас“:

1-во място: „Това, което камерата вижда, но ние НЕ“ – Никола Божинов, ПУ „Паисий Хилендарски“;

2-ро място: „Червено или черно?“ – Наталия Декова, 9. клас, ОМГ „Академик Кирил Попов“, Пловдив;

3-то място: „Една малка планета от светлина и цветове!“ – Гергана Димитрова, 7. клас, СОУ „Св. Патриарх Евтимий“, Пловдив.

ЧЕШКА ВЕЧЕР В ПЛОВДИВСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ

Гл. ас. д-р Борислав БОРИСОВ

Поредната Чешка тематична вечер, организирана от Катедрата по славистика при Филологическия факултет, се проведе на 26 февруари 2015 г. в клуб „F10“. Вече години наред се организират такива вечери (наред с чешките са и полски, сръбски и хърватски), посветени на славянските езици, литератури и култури, които целят да дадат възможност на студентите и докторантите към Катедрата да изявят своя творчески потенциал в различни насоки. Водещо при осъществяването на събитията е, че те са замислени и съответно реализирани основно от студентите и докторантите с консултантската помощ на лекторите по съответния славянски език, а преподавателите са само част от публиката.

Чешката вечер беше организирана от докторанта по чешка литература Якуб Микулецки, а в програмата взеха участие както студентите бохемисти от 3. и 5. курс от специал-

ността „Славянска филология“, така и гостуващите в рамките на програма „Еразъм“ студенти от партньорския чешки университет в Пардубице. Тя включваше представяне на забавни скечове на чешки език, презентация на град Пардубице и на региона около него от чешките студенти, викторина с въпроси, свързани с чешкия език, литература и култура, като на отговорилите правилно бяха раздадени и предметни награди. За музикалното оформление се погрижиха студентките от 3. курс Мария Арнаудова и Анелия Лекова, които изпълниха подготвени от тях чешки песни, демонстрирайки и своите артистични способности. На 30 март бе проведена и втората за тази учебна година Сръбска вечер, а за месец май Катедрата по славистика предвижда да организира обща Славянска вечер, в която вече ще се включи и полският сектор към Катедрата и на която каним всички приятели на славистиката.

➔ От стр. 10

Победители в конкурса за рисунка „Светлината в света около нас“:

- 1-во място: „Мълния“ – Мария Калайджиева, 7. клас, ОУ „Св. св. Кирил и Методий“, с. Калековец;
2-ро място: „Отразени от светлината“ – Ирина Величкова, 8. клас, НХГ „Чанко Лавренов“, Пловдив;
3-то място: „КАМЕРА ОБСКУРА“ – Иванка Спасова, 6. клас, ОУ „Св. св. Кирил и Методий“, с. Калековец.

Поощрителни награди за най-млад участник получиха шестима ученици, като всички те са от ОУ „Дядо Иван Арабаджията“, с. Царацово:

- „Изгрев“ – Калина Кърналска, 2. клас;
- „Залез“ – Михаела Разполова, 2. клас;
- „Дъга на залез“ – Сияна Рашева, 2. клас;
- „Светлината в света около нас“ – Цветелина Видолова, 4. клас;
- „Светлината в света около нас“ – Алис Глнджян, 4. клас;
- „Слънчево скъсяване“ – Димчо Димитров, 3. клас.

В първия ден на конференцията се проведе презентация и изложение на продукти и рекламни материали на едни от водещите фирми в България в областта на физиката и инженерните технологии.

Гости на мероприятиято бяха:

- Филкаб АД – с представител Соня Пеева;
- Щека Електроник България ЕООД – с представители Дияна Чанкова и Борислав Банков;
- КЦМ 2000 АД – с представител Янислав Събев;
- Арсенал АД – с представители Владимир Чучумишев и Пенко Тотев;
- Херикс ООД – с представител Чавдар Мандраджиев;
- ОМЕГА СТ ООД – с представител Светла Тенева;
- Ладек ЕООД – с представител Димитър Димитров;
- Виа Стил ООД – с представители Виолета Станилова и Милена Танева;
- РС Герой БГ с представители Момчил Георгиев и Стоян Попов.

Тези фирми са подходящ пример за една от възможните бъдещи професионални реализации на младите инженери и физици. Част от представителите на фирмите са бивши възпитаници на Пловдивския университет и в частност на Физическия факултет.

Мероприятието се състоя с подкрепата на списание ВВС ЗНАНИЕ, фирма „Херикс“ ООД – Пловдив, издателство „Изток – Запад“, „НОВА ТРЕЙД“ ЕООД, Общинско предприятие „Туризм“ и фирма „Кармела“.

374 студенти от ФИФ са участвали в проекта „Студентски практики“

На 11 март 2015 г. в 16-а аудитория се състоя тържествено връчване на сертификатите на студентите от ФИФ, завършили участието си в проекта „Студентски практики“, който се осъществи с финансовата подкрепа на Оперативната програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз. Присъстваха обучаващи се студенти от бакалавърските и магистърските програми, ментори, академични наставници, както и функционалният и техническият експерт към Факултета.

Успешно приключили практиката си в периода от началото на юли 2013 до края на декември 2014 и са 374 студенти от ФИФ, в чието обучение се включиха над 60 ментори от държавни и частни организации и повечето преподаватели от Факултета като академични наставници. Доцент Сийка Ковачева

поздрави присъстващите за постигнатите резултати и изтъкна стратегията на деканското ръководство на ФИФ за засилване на връзката на обучението с реалната икономика. Приоритет в стремежа към увеличаване на привлекателността на специалностите във Факултета и повишаването на качеството на обучението е формирането на практически умения на студентите за изследване, анализиране и управление на социални процеси, за идентифициране на новопоявили се проблеми и предлагане на ефективни решения. Удовлетвореността на страните – участници в проекта, и установените добри контакти с работодатели от региона са основата за продължаване на тази насока в работата и след прекратяването на проекта.

От името на менторите поздравления към студентите отправиха Даниела Апостолюва от Синдикалния регионален съюз „Подкрепа“ – Пловдив, Недка Василева, директор на Комплекса за социални услуги за деца и семейства – Пловдив, и д-р Адриана Любенова от Фондация „Моят музей“. Те изразиха задоволството си от приноса на нашите студен-

ти в работата на представените организации и заявиха готовност да приемат студенти както в евентуален следващ етап на проекта, така и в рамките на летните практики, заложени в учебните планове на отделните специалности или в различни форми на доброволен труд. Менторите Наташа Атанасова и

Гергана Гюлеметова връчва сертификатите

Светлана Петкова от Дирекция „Регионален държавен архив“ – Пловдив, поканиха студентите да посещават редовно сайта на регионалния архив както за да черпят от богатата база данни, с които разполага архивът, така и да следят за обявяване на свободни работни места за служители. Академичните наставници доц. Стойка Пенкова и гл. ас. Мария Кисикова подчертаха значимостта на опита на студентите от приложението на техните знания в реална работна среда за бъдещата им квалификация като специалисти. Освен върху постигнатите компетенции изказалите се наблегнаха и на друга по-скрита, но също така значима последица от сблъскването на студентите с различни социални и организационни проблеми, с преживените трудности и намерените успешни решения – преодоляване на недоверието в институциите и в ефективността на гражданското действие и израстването на младите хора като личности. С много настроение студентите се смятаха с Гергана Гюлеметова, техническият експерт към проекта, която връчваше сертификатите.

„Пловдивски университет“

Студенти от ФИФ празнуваха за първи път в България Деня на антропологията

Свобода СТОЕВА

На 19 февруари 2015 година студенти от Философско-историческия факултет и преподаватели от катедра „Етнология“ празнуваха за първи път в България „Ден на антропологията“. **Събитието беше организирано от екипа на Асоциацията за култура, етнология и антропология „Медиатор“, а участниците се присъединиха към Националния ден на антропологията в САЩ, организиран от Американската асоциация по антропология.**

Различни интересни и креативни дейности съпътстваха честването на Деня на антропологията, като началото беше поставено с откриването на изложбата „Светът на детството и семейството“ в сградата на Философско-историческия факултет. Посетителите имаха възможност да предизвикат въображението и способността си за екипна работа, като сами подредят снимки, които бяха тематично подбрани и отразя-

ваха различни области на знанието и терени на изследване от страна на антропологията: детство, етничност, семейство, общество и общности.

Денят продължи с интерактивния маршрут „Усети града“, който е резултат от едноименния студентски проект, реализиран през 2014 година от АКЕА „Медиатор“ и екип от студенти и преподаватели към Философско-историческия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“. Маршрутът насочва вниманието към различни интерпретации на градското пространство, като съчетава дейности, които биха могли да помогнат да се видят централните пространства на Пловдив по друг начин. Интерактивният маршрут дава възможност за емпатийно поставяне на мястото на хора със зрителни увреждания – чрез него ние попаднахме в друг свят, в който замъглените или липсващите визуални образи са компенсирани и заменени от множество сетивни възприятия. Ако подобно предизвика-

Екипът, който реализира проекта „Усети града“

телство представлява интерес, очаквайте следващия маршрут „Усети града“ и следете новините на: <https://feelthecitytour.wordpress.com> и <https://www.facebook.com/aceamediator>

19 февруари 2015 г. беше не само празник на антропологията, но и се навършиха 2 години от създаването на Асоциацията за култура, етнология и антропология „Медиатор“. Нашата мисия, на нейните членове, е

осигуряване на посредничество в отношенията на определени културни и социални общности за подобряване на межкултурния диалог и сътрудничество в различни условия на живот. Ние бихме искали да направим света интересно място, в което човешките различия са приемани, разбираани и оценявани. Вижте повече на <https://aceamediator.wordpress.com/>

Още за „Клуба на дълголетниците“ в Пловдивския университет

Уважаема редакция,

Намирам за твърде похвална инициативата на вестник „Пловдивски университет“ да „учреди“ имагинерен „Клуб на четиридесетниците“. Тъй като вестникът призовава читателите да попълват този клуб, искам да посоча още някои имена на колеги, пропуснати в досегашните списъци. „Кандидатите“ са предимно от специалностите „Физика“ и „Математика“, които познавам по-добре:

- От специалността „Физика“: проф. Атанас Атанасов и доцентите Георги Мекишев, Антон Петров, Агоп Сренц, Тано Терзийски, Иван Попов...
- От специалността „Математика“: доцентите Тодорка Николава, Галина Векова, Мария

Стайкова, Румяна Маврова, Румяна Кожухарова...

Справедливо е към тези имена да се прибавят и имената на наши служители, които също са работили 40 и повече години в университета. Аз се сещам за някои от тях: Румяна Гайдаджиева (секретар), Румен Киров (помощник-ректор), Пенчо Найденов (началник на работилницата).

Всички тези колеги заслужават оказаното от вестника внимание, защото са вградили в полувековната сграда на нашата Алма Матер своя „тучличка“. Някои от тях имат особени заслуги като майстори в този градеж, защото са били на ръководни длъжности – ректори, заместник-ректори и

декани: Огнян Сапарев, Иван Куцаров, Любомир Футеков, Димитър Митев, Георги Златанов, Георги Андреев, Георги Мекишев, Димитър Мекевров, Димитър Вранчев, Александър Маринов, Христо Солунов, Драгия Иванов, Николай Жилов (може би и някои други).

С оповестяването на този въображаем клуб вестник „Пловдивски университет“ дава пример за заслужено уважение към ветераните. Може би за читателите ще бъде интересно да узнаят, че съществуват два самодейни клуба на пенсионирани преподаватели: „Биоретроклуб“ и безименният клуб на физиците. Те се събират всеки месец.

От колеги икономисти ми е известно, че в УНСС административното ръководство е осигурило едно помещение за пенсионирани преподаватели, в което те водели пълнокръвен интелектуален живот. Мисля си колко хубаво би било и нашето ръководство да направи подобен жест. Един такъв реален клуб би могъл да организира творчески прояви, интересни дори за практикуващите преподаватели, защото не и за студентите. Пенсионирите могат да стимулират такава дейност.

Още веднъж поздравявам редакцията на вестника за хубавата инициатива и пожелавам тя да има продължение.

Проф. д.ф.н. Никола БАЛАБАНОВ

ЕДНА МОДЕРНА АВТОРСКА КОНЦЕПЦИЯ ЗА БЪЛГАРСКИЯ СРЕДНОВЕКОВЕН ЕЛИТ, ВЛАСТ И СОЦИУМ

Доц. д-р Русалена ПЕНДЖЕКОВА-ХРИСТЕВА

През 2014 година излезе от печат монографията „Елит и власт в Средновековна България“ на издателство „Парадигма“. Посоченото изследване е плод на дългогодишните проучвания и творческите търсения на преподавателя от Философско-историческия факултет на Пловдивския университет доц. д-р Румяна Комсалова. По същество книгата предлага една нова и интересна авторска концепция за същността, вътрешната структура, функциите и ролята на българския елит във властовите структури на средновековния социум.

Съдържанието на монографията е структурирано в шест проблемно-тематични кръга, пречупени през призмата на цивилизационния подход, който в случая се оказва особено продуктивен. Въпреки сложността да се групират разнородни области на познанието с водеща нишка еволюцията и трансформациите на елита и обществото, авторката представя средновековния свят с присъщите му властови и елитарни структури в една балансирана, логична и оригинална структура. Особено достойнство на изследването се задълбоченият извороведски и историографски анализ и проучването на проблема не само от тясно историческа гледна точка, но и видян през призмата на политологията и социалната антропология.

Първият проблемно-тематичен кръг – „Елит и общество през вековете“, има важно значение за изясняването на използваната терминология, методически инструментариум и предпочетената изследователска стратегия, базирана на интердисциплинарния подход. Представянето от авторката посредством историческа ретроспекция на основните теории, дискусии и подходи за изследване на елита допринася за обосноваването на сложната релация общество – елит – власт и съотнасянето ѝ към периода на Българското средновековие. Във връзка с това сполучливо са конкретизирани различните измерения на представите за елита в древността, през Античността и Средновековието.

Във втория раздел – „Общество, елит и власт във Византия. Ментални представи и научни

изследвания“ водеща е идеята за характера на властта и елита във Византийската империя. Подобен подход е напълно оправдан, тъй като именно въз основа на византийския политически, културен и религиозен модел до голяма степен се формират институциите и социалната структура на българското средновековно общество.

В третия проблемно-тематичен кръг – „Модел на властта. Социална структура на българското средновековно общество“ се анализират двата властово-социални модела, свързани със славяни и прабългари – аграрно-земеделският и номадският, като се аргументира идеята, че средновековният властови модел на българите като цяло се изгражда по подобие на западноевропейския троичен модел, съставен от три съсловия – ювоаци, молеци се и работещи.

По същество представените три части играят въвеждаща роля и позволяват на авторката в следващите три глави да интерпретира основните характеристики на българския политически елит и състоянието на властовите структури през периода на съществуването на българската средновековна държава и тяхната съдба след падането ѝ под османска власт. Същност доц. Комсалова доказва, че историята и генезисът на българския средновековен елит и функционирането на властта се определят преди всичко от особеностите на българския държавно-политически и религиозен модел и от културното равнище на обществото ни през Средновековието.

„Елит и власт в Първата българска държава“ е заглавието на четвъртата част. Основният акцент е поставен върху владетелската институция, която по същество е средоточието между елит и власт. Направен е опит да бъдат коригирани някои от неточните интерпретации на титулатурата на българския владетел. Разглеждани са и проблемите, свързани с властовия модел на Първата българска държава и характерните черти на тогавашния политически елит.

Петият раздел – „Новият“ елит във властовите структури на Втората българска държава“, очертава ясно зависимостта между българските властови структури и българския политически елит. Подложени са на преоценка въпросите относно византийското влияние върху изграждането на властовия модел, характерен

за Втората българска държава. Във връзка с това безспорно важен акцент е представянето на образа на българския владетел и аристократичния елит през погледа на „другите“.

Последната част, озаглавена „Завладяването на България от османските турци и съдбата на българския политически елит“, поставя широк кръг от проблеми. Анализирано е състоянието на идеята за държавността в българските етнически територии през втората половина на XIV век. Особено място е отделено на съдбата на българския политически елит в хода на османското завоевание. Авторката защитава тезата, че всъщност държавността е най-важният индикатор за наличието на политически и аристократичен елит, който изчезва именно с унищожаването на Средновековна България.

Книгата „Елит и власт в Средновековна България“ предлага на читателите едно модерно по замисъл виждане за българския средновековен елит и модел на властта. Авторката увлекателно и задълбочено аргументира схващането си за естеството и характерните особености на българския елит през различните периоди от историята на Средновековна България в контекста на европейското средновековно политическо, религиозно и културно пространство.

ИЗЛОЖБА БАЗАР В УНИВЕРСИТЕТСКАТА БИБЛИОТЕКА

От 24 до 27 март 2015 г. в Университетската библиотека се проведе традиционната изложба базар на нова руска и западна литература, организирана съвместно с „Индекс“ ООД – официален представител на Руската академия на науките и водещи руски издателства и директен вносител и разпространител в България и страните от Източна Европа на периодика и книги от Русия, Европа и САЩ.

Изложбата предложи на вниманието на читателите над 5000 заглавия художествена и научна литература от различни области на знанието. От фирма „Индекс“ дариха за фонда на библиотеката 17 книги на обща стойност 457 лв.

„Пловдивски университет“

ЗАВЛАДЯВАНЕТО НА БЪЛГАРИЯ ОТ ОСМАНЦИТЕ И

Доц. д-р Румяна КОМСАЛОВА

През втората половина на XIV в. в балканската политика започва все по-активната намеса на един нов политически фактор, а именно османските турци. Тяхната роля на полуострова е резултат от недалновидността на балканските владетели, които ги използват като съюзници било във вътрешните династични междуособици, било срещу своите съседи. Не прави изключение и българският цар Иван-Александър.

Макар и обект на множество славословия и хвалебствени тиради, основно заради своето покровителство на християнските храмове и книжовността, в областта на държавността обаче цар Иван-Александър съвсем не бил на необходимата висота. Вероятно опасявайки се от все по-нарастващите апетити на част от българския политически елит, българският владетел предприел една невидана дотогава маневра. Провъзгласил и тримата си снове от брака с влахинята Теодора за „млади царе“, като символично разделил държавната територия на три части: най-големия си син Михаил Асен провъзгласил за свой престолонаследник, който се предвиждало да поеме търновската корона след кончината на баща си; за втория – Иван-Страцимир, определил Видинската област, а за най-малкия – Иван Асен – Североизточна България, с център Преслав. Изследователите отнасят тези събития към началото на 1337 г. Получавайки тези области отначало като апанажни владения, царските снове биха могли да ги превърнат при определени условия и в независими от Търново държавно-политически формации. Бъдещите събития потвърдили тези опасения. Осъществено от царя като противодействие на децентрализацията на държавата в перспектива станало един от факторите за нейната дестабилизация.

Изворите свидетелстват и за любовните трепети в търновския царски двор, които се отразили доста съществено върху състоянието на държавността. Влюбилият се български цар Иван-Александър изпратил първата си съпруга, влашката принцеса Теодора, в манастир

и сключил брак през 1348/1349 г. с хубавата търновска еврейка, която при християнското си кръщение получила името Теодора.

Резултатът не закъснял – новата царица, като всяка майка, искала да обезпечи трона за своите снове. Затова се обръща към изпитаната ромейска практика на „багренородството“. Провъзгласяването на първородния ѝ син – Иван Шишман, за „млад цар“ към 1356 г. довело до открит разрыв между цар Иван-Александър и сина му Иван-Страцимир, който не закъснял да се провъзгласи за „цар на българи и гърци“, с което открито демонстрирал, че не зачита бащината воля.

Изображение на цар Иван-Александър и неговото семейство от Лондонското четвороевангелие

В българския Североизток също ставали важни промени. Още през втората четвърт на XIV век трима братя – Балик, Теодор и Добротица, поели контрола върху част от тези територии, като постепенно разширили властта си и върху други земи. За техния произход са изказани различни хипотези, но едно е безспорно – скоро тези територии се превръщат в самостоятелно владение. Резиденция на Добротица станала твърдината Карвуна, наричана още Kalaserga, или днешната Калиакра. Въпреки че това самостоятелно владение е известно като „Добруджанското деспотство“, по-коректно е да бъде назовано „Карвунската земя“. Българският характер на Карвунската земя обаче не подлежи на съмнение, тъй като баварецът Ханс Шилтбергер я нарича „Третата България на Добротица и столицата му Калиакра“.

В целия период от появата му в историята – към 1357 г. до

смъртта му през 1385 г., деспот Добротица действа като независим владетел, което се подкрепя и от пускането на собствена парична емисия, като върху монетите се чете и името на столицата му – Калиакра. Такъв е статутът на Карвунското владение, когато синът му Иванко поема неговото управление през 1385 г. За наследената титла деспот свидетелства договорът му с Генуа от 1387 г., където се подписва „Иванко, деспот по божия милост“.

Можем ли да говорим за българска държавност в югозападните етнически в българско отношение земи, при положение че постепенно български-

Асен (обозначаван от някои автори като Иван Асен IV, независимо, че не е бил търновски цар реално).

И днес е дискуссионен въпросът за характера на отношенията между османските владетели и българските царе. Изказана е хипотезата, че отношенията между цар Иван-Александър и Мурад I първоначално се основават на съюзен договор, т.е. като равноправни субекти, сключен през 1364 г. Клаузите на договора са неизвестни, но на практика с него временно се отклонявала османската заплаха от България.

След едно продължително царуване на 17 февруари 1371 г. българският цар Иван-Александър умира. Наследил го на търновския престол Иван Шишман наследил и проблемите с османските турци. Какви са отношенията му с османския султан Мурад I свидетелства най-вече Анонимната българска хроника от XV в. Повечето автори приемат, че именно през 1377 – 1378 г. търновският цар се признава за османски васал, а това се придружава с династичния брак на сестра му Кера-Тамара. За политическия характер на брака свидетелства и фактът, че тя била вдовица, около 37-годишна, една „зряла възраст“ за онова време. Изворите дават информация, че Иван Шишман на няколко пъти не изпълнявал васалните си задължения, което е свидетелство за опитите му да стабилизира структурите на властта, като се опрел основно на българския политически елит.

Въпреки че вниманието на изворите е насочено към действията на цар Иван Шишман, има и откъслечни податки за съдбата на политическия български елит. В романизиран вариант ги откриваме в народния фолклор. В една старинна песен се пее за помощта, която цар Иван Шишман обещава на местен болярин от Пазарджишко, някой си Видул, който получил „книга от София с черно писмо, с черни кърви Шишманови“, с която царят го призовава „да се бориш, да се браниш, дорде имаш сили в ръце, душа в сърце“ срещу тия „турци и поганци“, а той ще му изпрати помощ от Търново „до двайсетина пряпореча и войводи с доспехи, с отбор млади юнаци и с ковани маждраци“. Народно-

ят търновски цар Иван-Александър започва да губи контрол върху тях? Първоначално немалка част са подвластни на неговия зет – сръбския цар Стефан Душан, а след смъртта му през 1355 г. в тях се разпореждат многобройни аристократи, част от които се идентифицират като сърби, други – като ромеи, но изворите не посочват такива, които да демонстрират българското си самосъзнание.

Такова е състоянието на българската държавност, когато започват османските нашествия в българските земи. Затова цар Иван-Александър трябва да вземе мерки. Вероятно една от тях е изпращането на българска войска начело със сина му от първия брак Михаил Асен, който бил и фактическият престолонаследник. Но „младият цар“ паднал в битка, разразила се близо до Средец (София). В българската анонимна хроника от XV век (запазена в препис от XVI в.) неизвестният автор е посочил като първа жертва на османците третия син на цар Иван-Александър от първия му брак – Иван

* Текстът, който ви предлагаме, е част от публичната лекция на д-р Румяна Комсалова по случай избирането ѝ за доцент.

СЪДБАТА НА БЪЛГАРСКИЯ ПОЛИТИЧЕСКИ ЕЛИТ*

то предание е съхранило името на последния защитник на крепостта Вратица (край Враца) – Радан войвода, който посича собствената си дъщеря на скалите, за да не попадне в ръцете на поробителя, а той самият продължава съпротивата, за да погине някъде около София. Бориловият синодик споменава с похвала и други защитници на българската държавност от средите на военно-политическия елит: „На Семир, Йончо, Добромир, Иваншо и на всички, които заедно с тях проявиха мъжество против безбожните турци и проляха кръвта си за православната християнска вяра, вечна им памет“.

Финалният акорд на унищожаването на символа на българската държавност – Търновското царство, започва с превземането на столицата, „богохранимия Царевград Търнов“. За съдбата на цар Иван Шишман има изказани различни предположения. Според най-разпространената хипотеза Търновското царство е ликвидирано след битката при Ровине на 17 май 1395 г. В Анонимната българска хроника се разказва, че „Баязид залови българския цар Шишмана и го погуби в 6903 (1395) година, на 3-ти ден от месец юний, завладя също и българската земя и постави свои управители там, по цялата българска земя“. Друга версия за съдбата на Иван Шишман предава баварецът Ханс Шилтбергер. Според него Баязид завзел „Средна България, чиято столица била Търново, и (страната) имала треста крепости и замъци, като пленил херцога (Иван Шишман) и сина му (Александър) (и) бащата умрял в затвора, (а) синът приел езическата вяра, за да го оставят жив...“.

Ако за края на Търновска България няма особени размисли, че столицата Търново е завладяна от османците на 17 юли 1393 г., а краят на Шишманова България е 1395 г., когато пада и последното убежище на търновския цар – Никопол, то не така стои въпросът за Видинското царство. В последните десетилетия се отстоява хипотезата, че видинската държавност съществува не до 1396/1397 г., когато е превзета столицата Видин, а до 1422 г., като се свързва не толкова с териториално-политическия критерий, а с наличието

на личност, носител на държавността, какъвто е синът на Иван-Страцимир – Константин.

Кога видинският цар Иван-Страцимир е поел васални задължения към османския владетел, е дискутиран в изследванията проблем, но най-приемливо е предположението за 1386 година или малко преди нея. За разлика от търновския владетел Иван Шишман о с м а н с к и т е х р о н и с т и не спомена-

ват видинския цар като непокорен васал. Но това не го спасило. Григорий Цамблак в „Разказ за пренасяне мощите на св. Петка от Търново във Видин и Сърбия“ разказва, че Баязид стига до град Видин и изпраща в Бурса „свързан царя (Иван-Страцимир)“, който даже излязъл да го посрещне.

Най-малко известия в изворите има за североизточните български територии, включени в оформилия се Карвунски деспотат. Няма преки податки кога деспот Иванко е приел васални задължения към османците, но се предполага, че не е по-късно от 1388 г.

За унищожаването на тази Трета България, както Ханс Шилтбергер нарича Карвунския деспотат, има няколко датировки: 1388 г. – по време на похода на Али паша, 1393 г. – когато е походът срещу Търново, завършил с окупирането на българската средновековна столица, 1395 г. – когато е сложен и краят на Търновското царство след битката при Ровине и „детронирането“ (убийството или пленничеството) на Иван Шишман, и 1396/1397 г., която се свързва с венециански документ, в който се съобщава, че спасилият се от разгрома на войските му при Никопол на 26 септември 1396 г. унгарски владетел Сигизмунд се озовал в Карвуна (Калиакра). Тази информация се потвърждава от Йоан де Туроци, който в „Унгарска хроника“ пише, че „настанало велико клане (при Никопол), а крал Сигизмунд се спасил с кораб...“. В. Гюзелев пък свързва края на

Третата България с нашествието на татарите от север, резултат от техния конфликт с османските турци. В „Несебърската хроника“ (XIV – XV в.) под годината 6905 (= 1396/1397) се посочва, че „турци-

Борилов синодик

те превзеха Несебър и преселиха населението му в Чимос“ (дн. с. Ахелой), а „в годината 6907 (= 1399 г.), индикт 7, на 2 февруарий, в деня петък, Варна бе заробена от безбожните татари“. Съдбата на деспот Иванко е неизвестна. Според една хипотеза може би се е спасил във Византия, защото през XV в. в Солун се съобщава за един „ритор“ (учител по красноречие) с името Константин Иванко. Все пак това си остава хипотеза, която звучи доста правдоподобно.

Двата процеса – ликвидирането на властовите и социалните структури, вървят паралелно, те са неотделими един от друг. Това е причината заедно с унищожаването на българската държавна власт в българските етнически територии да се проследи и съдбата на последните български царе и техните престоло- и други наследници.

Няколко са основните „канал“ за трансформацията на българския политически елит в хода на османското завладяване на българската етническа територия и ликвидирането на българските държавни институции. Първият е физическата им гибел, най-вече в сраженията с османския нашественик, тъй като именно представители на българския политически елит ръководят отбраната на българските твърдини и градове. Вторият канал е пътят на емиграцията, като част от тях запазват българската си идентичност и участват във всички възможности, които историята им предоставя за ликвидиране на чуждата натрапена система и възстановяване на

българската властова структура. По този път поемат синовете на Иван Шишман и Иван-Страцимир – Фружин и Константин, и вероятно с тях по този нелек път тръгват и техните най-близки и доверени хора. От дистанцията на няколко столетия резултатът е ясен: или и те загиват в последвалите антиосмански акции, или умират като изгнаници, далеч от родината, или се интегрират във властовите структури на новата си родина, а това е и пътят на техните потомци, като губят тази характеристика, която ги прави част от българския политически елит. Третият канал е най-трагичният – смяната на православната вяра с исляма, вярата на „новия господар“ – османските турци. Тази „трансформация“ на българския елит е обусловена от няколко типа различни по характер причини. За да се разбере тази съдбоносна крачка към „вероотстъпничеството“, трябва да се вникне в душевността на тези хора.

Друга част от българската аристокрация е насилствено откарана от османските завоеватели далеч от българските територии. Тази политика най-ярко е показана от Григорий Цамблак в „Похвално слово за Евтимий“. „Варваринът, пише Григорий Цамблак, реши да пресели люде на Изток – това изискваха и царските повели... едни, които се отличаваха по род, богатство и красота на лицето – бяха взимани...“. Трагедията на търновските първенци и обикновеното население е непоносима, защото, продължава българският книжовник, „какво е погорчивото от преселението и пожалостно от разлъката с роднини, когато споменът за отечеството и за своите като жило винаги пробужда сърцето?“

Лишаването на българската народност от най-знатните, най-богатите, нейните водачи през Средновековието е с ясна цел – да не се създават условия за възраждане на българската държавност и самостоятелна етнокултурна изява. Но сметките излезли криви... Една част от българския политически елит оцелял, запазил и богатство, и влияние, и благочестие... само дете вече не бил политически, а само български елит!

Природонаучните колекции в Биологическия факултет

ПАЛЕОНТОЛОГИЧНА КОЛЕКЦИЯ

Палеонтологията е наука за живия свят на миналите геоложки епохи и закономерностите в неговото развитие от появата му преди милиарди години до съвременната епоха. Като материал за изследване в палеонтологията служат вкаменените останки (фосили) от древни растения и животни, съхранени в скалните пластове на земната кора. Това са разнообразни черупки, скелети или части от тях, отпечатъци от телата на растения и животни, както и следи от тяхната жизнена дейност. Тези останки са единственото материално доказателство за дългата история на живота върху Земята и основа за възстановяване на закономерностите на биологичната еволюция.

Началото на Палеонтологичната колекция към Биологическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“ (първоначално учебна сбирка) е свързано с основаването на Висшия педагогически институт – Пловдив, през 1961 година, а по-късно (през 1974 г.) – на Пловдивския университет.

Тази колекция включва сравнително голям брой фосилни образци (над 500 екземпляра от близо 350 вида), събирани и определяни през годините от редица изтъкнати специалисти (палеонтолози, зоолози и ботаници) и студенти на Биологическия факултет. За съжаление, част от тях не са описани с данни за находище, стратиграфско ниво и събирач. Етикетите включват само името на таксона (видово или родово). Въпреки липсата на пълните данни колекцията представя в значителна степен разнообразието на фосилната безгръбначна фауна и по-малко фосилната флора (в една от малките витрини) от палеозой до терциера. Основната част от колекцията са фосилни морски безгръбначни животни, които са особено предпочитани за научни изследва-

През последните 25 години Пловдивският университет се разрасна значително – увеличи се броят на факултетите, студентите и преподавателите, специалностите, сградният фонд и редица други неща. И като че ли за повечето от нас се изгуби тази обзирима цялост на Университета. Затова ще се опитаме да ви представим някои от „потайностите“ на ПУ, за които особено по-младите колеги не знаят, а са много интересни. Например в Биологическия факултет за учебни и научни цели са създадени и се развиват следните колекции: Алгологична колекция; Колекция от дрозифили; Колекция от безгръбначни животни; Колекция от гръбначни животни; Палеонтологична колекция; Петрографска и минераложка колекция; Колекция от микроскопски препарати по генетика, клетъчна биология и хистология; Колекция от микроскопски препарати по анатомия и морфология на растенията; Хербарийна колекция по систематика на растенията; Микробиологична колекция.

Трябва да отбележим, че някои от тези колекции, които се поддържат от различните катедри към Биологическия факултет, са с много богато съдържание и имат водеща роля дори на Балканите.

Палеонтологичната колекция

Реконструкция на палеозойски морски басейн

Фосилни образци от мекотели

ния, тъй като са съществували през цялата история на живота върху Земята.

Определено колекцията има висока научна и образователна стойност. Освен за техническо осигуряване на обучението на студентите от Биологическия факултет експозицията е полезна и често посещавана в извънкласни занятия на ученически групи от пловдивските училища.

Тук искаме да изпомним имената на наши учители и създатели на тази ценна колекция, които, за съжаление, вече не са между живите и към които изпитваме уважение, почит и преклонение:

проф. Златко Петров Бонев, доц. Мария Атанасова Делчева, доц. Неофит Тодоров Чолаков, д-р Димитър Люцканов Милков и гл. ас. д-р Благовест Кирилов Темелков. В последните години към колекцията бяха прибавени нови екземпляри, предоставени от доц. д.б.н. Диян Георгиев, гл. ас. д-р Славя Петрова и от техни студенти дипломанти (Елван Мехмед, Дияна Павлова, Денис Адюв).

Колекцията е експонирана в сградата на Биологическия факултет, на втория етаж, във фойето пред 15. аудитория „Проф. Живко Ламбрев“, в осем стъклени витрини. Експозицията е подреде-

на на геохронологично-еволюционен принцип. В първата витрина са подредени едноклетъчните фораминифери – едни от първите еукариотни организми с черупки, които през определени периоди са били толкова масово разпространени, че са изграждали дебели скални пластове. В следващата витрина са морските гъби и коралите, представители на многоклетъчните двупластни животни, както и едни от най-интересните членестоноги – трилобитите. До тях са експонирани трите класа мекотели – охлюви (гастроподи), миди (бивалвии) и главоноги (цефалоподи). В следващата витрина са изложени брахиоподи, морски лилии и морски таралежи, както и отдавна измрялата група на граптолитите, представители на полухордовите животни. В една от големите витрини е направена възстановка на морски басейн от палеозой с типичната флора и фауна.

В един от малките витринни шкафове са експонирани фосилни образци (предимно от клас Mollusca) от Парижкия терциерен басейн. Те са сбирка на д-р Ф. Кранц, дарена от Музея по естествена история в Бон. В последната витрина са представени фосили и субфосили на гръбначни животни – отпечатъци от скелети на риби, зъби от акула, зъб от мамут, кости и зъби от пещерна мечка.

Катедра „Екология и опазване на околната среда“

Свето православие

ДОГМАТЪТ ЗА ПРЕСВЕТА ТРОИЦА

Тодор БИКОВ

Бог е един и цялостен (неделим) по природа, а троичен по Лица. Основата на Божественото битие у трите Лица (ипостаси) е една и съща, но начинът на нейното изявяване и съществуване във всяко от Тях е различен. Всяко Лице в Своите отношения към Другите Лица съзнава Себе Си като отделно и самостоятелно.

Догматът за Пресветата Троица си остава непроницаема дълбочина на премъдрост и велика тайна на благочестието. Човешкият разум през всички времена е немеел пред трудността и непостижимостта му. Той е тайна, непосилна за мисъл, обект, недостъпен за зрение, истина, неподдаваща се на човешкия разсъдък. Само мистичната ортодоксална вяра, любящото сърце и нравствената чистота ни откриват подстъп към тази „светая светих“ на християнските догмати.

Божията любов и небесният промисъл обаче са ни дали вехтозаветни символи и точни указания в Новия завет, за да ни уверят в учението на Светата православна църква за троичността на Лицата у Бога: под образа на тримата мъже при Мамврийския дъб Авраам, по Божий промисъл, се поклонил на Единия, като така изпо-

вадал Бога в три Лица. (Бит.18:1–3). В чутата от пророк Исаия в пророческо видение серафимска песен: „Свят, свят, свят Господ Саваот“ (Ис. 6:3), светите отци виждали също указание за троичността на единия Бог. Но далеч по-точно и по-ясно е разкрита тайната на триединния догмат в Новия завет: Иисус се кръщава в река Йордан, Дух Светий слиза над Него във вид на гълъб, Бог-Отец властно свидетелства от висините (Мат. 3:16). А преди да се възнесе, Господ Иисус Христос утвърди тази троична вяра чрез завета Си към светите апостоли: „Идете научете всички народи, като ги кръщавате в името (не имената! – бел. авт.) на Отца и Сина и Светаго Духа“ (Мат. 28:19).

Бидейки сътворен по образ Божий, човекът в своята духовна природа има елементарно отражение от съвършената същност и троичност-

„Трима са, Които свидетелстват на небето: Отец, Слово и Светият Дух – Тия Тримата са Едно“ (Иоан. 5:7)

та на Бога. Духът на човешкото битие е единен в същността, троичен в проявите си: ум, който твори, чувство, което изпитва, и воля, която действа. Всяка от тези прояви на духа е самостоятелна по характер и действие, но в същото време е неделима и неслитна с останалите две. Три са и основните добродетели на земята: вяра, надеждата и любовта. Ние, право-

славните християни, вярваме в безначалния Бог-Отец, Който е творец, промислител и съдия на всичко и всички; молим предвечно родения Бог-Син, Който е просветител, изкупител и спасител на света; надяваме се на предвечно произлезлия от Отца Дух Светий, Който е утешител, възродител и осветител на верните. Всичко във вярата и култа ни започва, развива се и свършва в името на единия по естество и троичен по лица Бог; на Него отдаваме чест, Него славословим и от Него просим спасение и вечен живот. Трите Лица на един-единствения ни Бог за нас са равностепенно по достойнство. И като щедро вярваме в нашия Господ Иисус Христос – широко отваряме сърцата си, смирено се прекланяме пред дивната непостижимост на Пресветата Троица, възлюбваме се един друго в Него и „единем сърцем и единем устем“ изповядваме: „Упование мое Отец, прибежище мое Син, покров мой Дух Светий – Троице светая, слава Тебе!“ Амин.

ПЕТРОГРАФСКА КОЛЕКЦИЯ

Петрологията е онзи клон на геологията, който изучава особеностите на скалите, тяхното образуване и техният състав. Има три основни вида скали – магмени, седиментни и метаморфни.

Магмените скали са образувани от застинала и кристализирала разтопена маса, образувана в земните недра и наречена магма. Често са необходими милиони години, за да се издигне магмата до повърхностните слоеве на земната кора, да се охлади и втвърди, приемайки формата на скала. Образуваниите по този начин магмени скали се означават като интрузивни или плутонични. Разтопената маса, която изригва от вулканите, се нарича лава. От нея се образуват ефузивни или вулканични магмени скали.

Седиментните скали са се образували върху земната повърхност, основно на дъното на големи водни басейни, чрез

утаяване на различни материали. Тези материали могат да бъдат останки от по-стари скали, подложени на изветряне или ерозия и транспортирани от реките; химични утайки; останки от растения и животни; космически прах и др. Основната характеристика на седиментните скали е тяхното наслояване, като всеки пласт отразява даден период от развитието на Земята. Седиментните скали съдържат фосили, а някои варовици са съставени почти изцяло от останки на морски безгръбначни животни.

Метаморфните скали са резултат от преобразуването на магмени, седиментни или по-стари метаморфни скали под въздействието на висока температура и налягане. Така например, когато бъде злят от гореща лава, варовикът се трансформира в мрамор. Някои от най-старите скали в

земната кора са метаморфните гнайси и шисти, които са се образували под въздействие на изключително високите температура и налягане дълбоко в земната кора.

Петрографската колекция към катедра „Екология и ООС“ е експонирана на първия етаж на Биологическия факултет в два витринни шкафа. Тя съдържа над 80 отделни образеца от най-разпространените скали. Началото ѝ е поставено заедно с това на Минераложката колекция. Предполага се, че отново част от експонатите са предоставени на Пловдивския университет през 70-те години за нуждите на учебния процес. Колекцията е разширявана и допълвана през годините от доц. Неофит Тодоров Чолаков, д-р Димитър Люцканов Милков и гл. ас. д-р Благвест Кирилов Темелков.

Катедра „Екология и опазване на околната среда“

Част от петрографската колекция

„КАНЧЕТО“ НА МАРЧИН АНТЧАК И ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК НА СТУДЕНТИ ПО ПРОГРАМАТА „ЕРАЗЪМ“

Гл. ас. Мария МИЦКОВА

Това е историята на един разказ и историята на един семестър с няколко студенти от Чехия, Полша и Русия, предпочели Пловдив, Пловдивския университет и българския език за своето предизвикателство „Еразъм“. И точно защото ние сме техният премислен избор, те идват в часовете с желание, жив интерес и амбиция за развитие, изпълняват поставените задачи със сериозност и прилежност и винаги са подготвени – със зададените предварително домашни работи и презентациите, с въпросите, от които проличава как задълбо-

чено и детайлно са се вглеждали в нашия език и са се опитвали да си обяснят функционирането на дадени категории, езиковите употреби, разликите с родните им езици.

Дотук, мисля, никой няма да се изненада от това, че тези студенти бързо „израснаха“ в българския език, в уменията си да водят свободен разговор по интересующите ги проблеми, да пишат добри текстове и есета според знанията, уменията и езиковите си компетенции. Но каква беше моята приятна изненада, когато сред домашните със суховатите названия на научния език, като: „Направете разказ в минал план“, „Напи-

шете съчинение, като използвате минало несвършено време, който да започва така: „Когато бях малък, често ходехме...“, или „България в моите очи“, се появиха разказите на Марчин. Всяка една от задачите за създаване на текст той превръщаше в упражнение по творческо писане. Каза ми, че пише текстовете направо на български, не ги превежда от полски, в момента ги създава. Мисля си сега, докато се опитвам да го представя, колко ли дълбоко трябва да е усещането ти за един чужд език, не знанието, а точно усетът – за нюансите в значението, за предаването на скрити смисли и послания, за

играта с думите, за да създадеш нещо, което се доближава до литературата, а може би всъщност е литература. Да не можеш да възпреш порива на таланта си и желанието за творческа себеизява.

Полякът Марчин успя да го направи в часовете по практически български език. Неговото „Канче“, разказ в минал план по моето задание, „кратък разказ с неочакван край, създаден в Пловдив през есента на 2014 г.“, по неговото обяснение предизвика много смях сред студентите му и много вълнение. Това пък ме убеди, че си струва да бъде прочетен от повече хора.

Преди няколко години, още в гимназията, четохме романа „Селяни“ на Владислав Реймонт. Не обичах тази книга, защото изобщо мразя всичко, свързано със селото, но точно от това произведение съм запомнил едно изречение, което стана мое житейско мото: „Всеки има свое място на земята и за всекиго Господ нещо е предначертан“.

Тогава не предполагам, че тези думи ще се окажат много полезни в бъдещето – в първата ми работа. Реших да се пробвам като барман, макар че никога не съм твърдял, че имам някакви умения. Но всъщност след четири години следвам на хуманитарни науки нямая условия за никаква работа – само в производството или в строителството. Но там – според брат ми – беше най-лошо.

– Това е истински Аушвиц-Биркенау! – повтаряше той, а аз му вярвах, защото беше работил като обикновен работник в няколко завода. Освен това беше по-голям, значи също и по-опитен.

И така станах барман. В началото малко се страхувах, че няма да успея, но от друга страна... Нямах никакви причини за притеснение. Пък и на мене – като на начинаещ – доста често ми помагаша сервитьорите. Само беше малко странно, че винаги когато исках замяна също да им помогна, чувах само:

– Имаш свои задачи, не виждаш ли?

Дори когато нямаш нищо особено за правене.

Затова трябваше да призная правото на Реймонт: имах свое място под слънцето и за мене беше предназначен моят бар. Нямах значение, че понякога се чувствах излишен. Принципът си е принцип.

Но най-накрая дойде онзи съдбовен ден и разбира се, по нищо не личеше, че щеше да стане такъв. Едната от сервитьорките, която сама наричаше себе си Царицата, ми заповяда да ѝ занеса канче.

– Само бързо! – кресна тя със своя строг глас.

Веднага се запътих към кухнята, към мястото, където обикновено стояха чистите канчета. Проверих две или три от тях, но никое не беше напълно чисто. А всяко закъснение можеше да предизвика гнева на Царицата, защото тя беше много нервозна жена.

Така взех едно от тези незадължително чисти канчета. Сега това ми звучи доста глупаво, но тогава се надявах никой да не забележи, че нещо не е наред. Във всеки случай можех да се защитя с един от първите принципи, който бях чувал от Царицата – че миенето на канчета е задължение на кухнята, а аз нямам нищо общо с това. Ами малко ли пъти тя ми казваше: „Недей да надхвърляш задълженията си!“?

След минута видях, че бях направил грешка. Царицата взе канчето от мене, но почти веднага се върна с почервеняло лице. Сочейки онзи съд с пръста си и гледайки към мене, като че би искала да ме убие, започна строго:

– Мил ли си това?

– Но кухнята...

Канче

Не бях успял да довърша, когато Царицата кресна още по-високо:

– Не кухнята, а ти! Мил ли си това?

Имах късмет, че от началото на смяната нищо не бях пил, защото в този момент усетих онова особено движение отзад, което в други случаи би предизвикало невероятен срам и разбира се, също невероятна смях. Въпреки това все още се опитвах да се защитавам:

– Не, защото кухнята...

Но Царицата не искаше да ме слуша. Тя само заповяда още по-остро:

– Измий това! Веднага!

Така ядосана беше просто ужасна, приличаше на Хитлер в момент на своя реч.

Страхувах се от нея толкова, че правех всичко в тотален безпорядък. И макар че накрая успях да поправа грешката си, все още бях в шок. И няма значение, че Царицата по-късно се опитваше да се извинява за крясъците си, като обясняваше какво не беше наред. Ама както казваме в Полша – „първата дума в тетрадката, втората на боклука!“.

Колегата, на когото разказах тази история, ми се смееше.

– И ти се чудиш? – попита. – Аз също бих ти кряскал. Занесъл си мръсно канче, нали?

– Да, но миенето беше задължение на кухнята, не мое!

Той погледна към мене като към идиот.

– Тогава, ако работеше в супермаркет и беше видял някакъв боклук на пода, също не би го изхвърлил в кошчето, защото това е задължение на чистачките, нали?

Той всъщност беше прав – впрочем и аз накрая реших въпреки всичко да надхвърлям задълженията си винаги когато така каже разсъдъкът ми.

Възможността се появи няколко дена по-късно. Също имах някакво „незадължително чисто“ канче, което този път бях решил да измия лично. Ако все още беше мръсно, щях да понеса пълната отговорност за възникналата ситуация.

Но едва бях взел канчето под моята чешма, сервитьорът, който тогава работеше с мене, веднага ме попита:

– А откога мием канчета тук, зад бара?

Учуден от този абсурден въпрос, не знаех какво да му кажа.

А когато разказах края на тази история на същия колега, той пак погледна към мене като към идиот, казвайки само с иронична усмивка:

– Ти не си открил Америка! Не знаеш ли, че в работата винаги нещо на някого не се харесва? Ами това е очевидно!

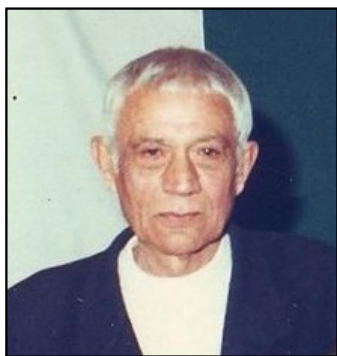
За мене обаче нищо не беше очевидно. Пък и така и не разбрах колко инициатива трябва да проявява един добър работник.

**Марчин АНТЧАК – Южнославянска филология, III курс,
Лодзки университет, Полша**

Филмът „Навътре в камъка“, посветен на поета Иван Динков, беше представен в ПУ

По инициатива на Катедра по българска литература и теория на литературата при Филологическия факултет на Пловдивския университет гостуваха част от създателите на филма „Навътре в камъка“, посветен на поета Иван Динков. Срещата беше открита от доц. д-р Владимир Янев, който представи пред аудиторията проф. Златимир Коларов – сценарист на филма, и Никола Иванов – консултант. Те споделиха интересни подробности около създаването на филма и мотивите, които са ги подтикнали към реализирането на този проект, в основата на който е съхраняването на паметта за един от най-значимите и самобитни творци не само в областта на поезията, но и на българската култура като цяло през втората половина на ХХ век. Режисьор и съсценарист е г-жа Валентина Фиданова-Коларова.

Във филма са преплетени някои от най-важните биографични моменти, литературните пристрастия и позиции, които Иван Динков винаги отстоява от една висока морална и етична гледна точка. Показани са автентични кадри от четения и изказвания на поета, който винаги се е отличавал

Иван Динков

със своята нетърпимост както към обществения и политическия фалш, прикрит зад високотарни думи и лозунги, така и към литературното бездарие и нагаждачество. За ролята на Иван Динков в българската поезия и култура можем да съдим и от интервютата с проф. Светлозар Игов, проф. Михаил Неделчев, доц. Димитър Михайлов, писателите Валентина Радинска, Никола Радев, Борислав Геронтиев, съпругата му – актрисата Белла Цонева, сина – Стоян Динков, и др.

Книгите на Иван Динков имат тежък характер – те винаги са встрани от обичайното, както подобава на истинския творец, но което не се приема добре в литературната атмос-

фера на 50-те и 60-те години на миналия век. Както се отбелязва във филма, когато се говори за забранени книги, обикновено се сещаме за „Люти чушки“ на Радой Ралин или за „Фашизмът“ на Жельо Желев, но те все пак излизат от печат, пуснати са по книжарниците и чак след известно време биват забранени и иззети. Ето как проф. Светлозар Игов разказва за една от стихосбирките на И. Динков, която е не само забранена, но и изгорена веднага след отпечатването ѝ: „Съдбата на книгата „На юг от живота“ на Иван Динков беше много по-жестоката. Тя дори не видя бял свят. Целият тираж е бил унищожен, доколкото зная, дори изгорен... Тази книга се появи след 10-ина години с ново издание – „Антикварни стихотворения“, където самото заглавие вече крие иронията на жестоката ѝ съдба. Защото тези „Антикварни стихотворения“ подсказваха, че това са стари стихотворения, и тази книга в най-голяма степен съсредоточи, фокусира по някакъв начин образа на Иван Динков“.

Поетите Валентина Радинска и Борислав Геронтиев пък споделят свои спомени и впечатления от работата си с Иван Дин-

ков като редактор, а в известна степен са като негови ученици. Валентина Радинска: „Той е поет, на когото не можеш да подражаваш. От него само можеш да се учиш... Той не допускаше никакво фамилиарничене, умееше да слага някаква дистанция. Много съм научила от него и честно казано, ужасно ми е жал за тези млади поети, които нямат своя Иван Динков... Той казваше: „Сериозната работа започва, след като напишеш стихотворението“. Иван беше една мярка за неща, които вече ги няма. Не само в пространството на поезията, в пространствата на литературата, но и въобще в културния живот“.

Трябва да поздравим авторите на филма, които са намерили точния баланс в опита си да представят един автентичен образ на поета, общественика и човека Иван Динков.

Литературният критик Никола Иванов представи и книгата „Почит към Иван Динков“, в която са включени стихотворения от Иван Динков и стихотворения, които са посветени на него, както и пълният текст на разговорите с участниците във филма.

Тильо Тилев

УЕБИНАР „ИЗКУСТВОТО НА КАВАЛА – ТРАДИЦИИ И СЪВРЕМЕННОСТ“

На 13 март 2015 г. в откритата през декември миналата година зала за електронно обучение в Педагогическия факултет се проведе уебинар на тема „Изкуството на кавала – традиции и съвременност“. Събитието от този род се провежда за първи път в България, а ръководител и организатор на семинара бе Владимир Величков – преподавател по кавал в Пловдивския университет. В семинара се включиха студенти от ПУ „Паисий Хилендарски“ и ученици от НУИ „Панайот Пипков“, Плевен.

Участниците осъществиха онлайн връзка от уебинарната зала на Университета с кавалджии от България, САЩ, ЮАР, Македония, Сърбия,

Обща снимка на участниците в уебинара

Полша, Австралия, Холандия и Турция. Целта на форума бе да се запознаят колкото се може повече изпълнители на кавал от България и света с традиционните и съвременните техники на интерпретация и музичиране с този древен инстру-

мент. Уебинарът премина при пълното логистично и техническо съдействие на Педагогическия факултет в лицето на декана доц. д-р Румяна Танкова и Университетския информационен център. Специален гост бе и заместник-кметът на район

„Южен“ г-жа Мария Узунова.

Владимир Величков е член на популярния оркестър „Канарите“, с който е изнесъл хиляди концерти в страната и чужбина и има издадени двадесет албума с тях. Самостоятелно Владимир Величков има записи в БНР, БНТ и често е канен като солист в различни международни музикални проекти. Концертирал е с Иво Папазов, Петър Ралчев, Стоян Янкулов, Антони Дончев, ансамбъл „Българе“, „Балкански коне“, Стенли Джордан, Мат Купър („Инкогнито“). Записвал е филмова музика с Мат Мейсън (музикален продуцент на филма „Воден свят“ с Кевин Костнър).

„Пловдивски университет“

ЧОВЕКЪТ, КОЙТО ТВОРИ ЖИВОТА СИ

– В разказите си реални случки от вашия живот ли представяте, или историите са изцяло плод на въображението ви?

– Повечето герои са реални хора с определени характери. Аз създавам обстоятелствата, в които характерите им се проявяват. Но тази действителност не е измислена, тези хора биха реагирали по същия начин в някой момент от живота си. Разказът само съгласява времето. Интересували са ме хората, които умеят да се потопят в определена ситуация, да я развиват, да се сливат с нея, сякаш плуват там – без усилие, без очакване на нещо, без усет за време. Аз също се чувствам уютно в такива ситуации – понякога те могат да продължат много дълго. И тези часове да са изпълнени с редуване на думи и мълчания. Обучаващите се в дзенбудизъм постигат подобни състояния след много години упорити тренировки. Докато при моите прототипи всичко става от само себе си. Тези хора не трябва да се бъркат с алкохолиците от кварталните кръчми. Техният талант се проявяваше най-вече по гарите. Когато човек е анонимен, когато знае, че след час-два ще смени сцената, той изоставя ролята, която му налага животът, и отваря вратичката към душата си. Никоя пиеса не може да ти даде подобно преживяване. Ако успееш да уловиш магята му, то се превръща в нещо необикновено. Всичко е като сън, след който се събуждаш още по-жаден за живота. Интересното е, че много хора, които са изчели безброй книги, не знаят как се проявява животът встрани от техните обичайни маршрути. Затова един литературен критик определи гаровите ми разкази като „абсурдизъм с вчерашна дата“. А един приятел, който е обиколил света, каза, че когато ги четеш, все едно че преминава в картините на Пикасо или Дали. Аз мисля, че те по-скоро са съхранили живот, подчинен на някаква магична религия, близка до будизма, без да са и чували някога за него. Защото Буда казва, че пътят към съвършенството е потъването в самия себе си, съпричастието към ставащото около теб. Всичко това го има там.

– Коя своя творба определяте като най-добрата?

– Има разкази, които съм писал с по-голяма лекота, и такива, които трудно са ставали, но всички са получили това, което им е било нужно – любов и магия. Има и таки-

Иван МИТЕВ е роден през 1959 г. в Хасково. Завършил е българска филология в ПУ „Паисий Хилендарски“. Десет години е работил в системата на образованието, десет години се е занимавал с какво ли не, а през последните десет години пътува по света, за да увеличава приятелите и познанията си за минералите.

Иван Митев е написал над петдесет разказа, публикувани в сп. „Тракия“, сп. „Пламък“, сп. „Везни“ и др. Част от тях са събрани в сборника „Звън“.

Той е автор и на романа „Играта“, и както и съавтор (заедно с Владимир Янев) на книгата за Георги Богданов „Край Златната река“. Заедно със съпругата си Гергана Митева е споделил опита си от минералогията в две енциклопедични книги.

В момента работи над романа „Указател на странните места в град Бърно, Чехия.“

Предлагаме ви интервюто с Иван Митев на Галя Георгиева – студентка от 4. курс, спец. „Българска филология“.

ва, които сега бих написал по различен начин. Но в разказите от гаровата поредица – „Нощта, в която лятото пристигна“, „Тя ще дойде всеки миг“ и другите, не бих пипнал нищо. Също и в „Звън“, „Подаръкът“, „Празникът“. Много харесвам новелата „Паяк в колба“ и съм удивен от това, колко много хора я препрочитат, въпреки неодобряването ѝ от някои в академичните среди. И не смея да твърдя, че най-хубавото е ненаписаното. Това, което пиша в момента, романът „Указател на странните места в град Бърно“, изисква невероятни усилия, възстановяване на безброй диалози. През последните две години три пъти посетих Бърно заради този роман – исках отново да усетя атмосферата от началото на деветдесетте, но уви – три от знаменателните места, където времето се чудеше накъде да тръгне – бюфета „Петров“, „Чернохорска пивница“ и кръчмата „У три книжата“, вече ги нямаше, а на най-хубавата според мене бира в света – „Чернохорско пиво“, беше обявен бойкот за сметка на енергийните напитки.

Веднъж изпратих един от любимите си разкази на известен писател и той ми го върна, като беше зачеркнал много от думите. Разказът можел да съществува и без тях. Вярно е, можеше, но заедно с премахването им изчезваше и сладостта на изказа. Не са много писателите, които постигат подобна сладост на изказа – Каралийчев, Шукшин. То е нещо съвсем различно от перфектното писане на Вазов, Елин Пелин и Йовков.

– Мислите ли, че изкуството може да промени живота на човека?

– Може да промени живота най-вече на този, който го създава. Цялата култура на човешката цивилизация в частта си откъм изкуството е създадена заради реална или хипотетична хубава жена. Примерите са толкова, колкото са творците, независимо в каква област. Когато искате вземете – Роден, Ван Гог, Паскин, Балзак, Гьоте, Пушкин, Хемингуей, Фицджералд, Клинт, Дали, Яворов, Дебелянов, Иван Милев и прочее – списъкът е безкраен. При едни от творците този мотив е явен и стига до трагизъм, при други е старателно скрит. Но това не значи, че го няма. Ако творецът е жена, знакът е обратен, но положението по принцип е същото.

– Живели сте във време на литературна цензура. Имало ли е нещо, което сте искали да напишете, но по определени причини не сте?

– Всичко, което съм написал, е излязло във вида, в който съм го създал. То е правено така, че да бъде разбрано от всеки грамотен човек във всяка точка от планетата. Веднъж един редактор се смути от името на героя – Самюел, и поиска да го сменя. Но тогава целият разказ заминаваше, защото той започваше така: „Името му сякаш увеличаваше преградата, която го делеше от нас: Самюел“. Той разбра това и разказът излезе така. Страхуваше се да не го обвинят в нещо, пазеше си хляба. Но се престраши, защото му харесваше разказът.

– Съществува ли цензура и днес, макар и премълчавана?

– Тази дума вече е твърде слаба, за да изрази това, което се случва днес. Може би трябва да се замени с „гнусна манипулация на всички нива“. Една от най-гадните манипулации в историята на човешката цивилизация. С всяка изминала минута човекът става все по-беззащитен и все по-малко неща зависят от него. Могат да го накарат да повярва във всичко. Той може само да наблюдава световния цирк и да одобрява или да не одобрява. Но обществото и това не прави. В момента то се интересува само от спокойствието си. И прилича на зебрите, които, след като лъвът убие една от тях и започне да се храни, продължават да си пасат около него.

– В днешно време интересува ли се младите хора от литература?

– Времето вече сякаш се движи по-бързо благодарение на усъвършенстването на комуникациите. Затова хората, включително младите, се интересуват от това, което им върши работа. Тези, които смятат, че литературата може да им даде нещо, ѝ отделят време. Никога не съм предполагал, че на нашия вече пълнолетен син на този етап любимият му поет ще е Далчев. Но определено книгата, която ще заинтригува голяма част от младите, още не е написана.

– Какво бихте казали на младите хора, които искат да се занимават с литература?

– Ако амбициите ви са в областта на белетристиката, разказвайте историите така, както бихте ги разказали на най-близкия си приятел или приятелка. Тогава няма да използвате сложни съставни изречения, нали? Не се опитвайте да угаждате на никого, за да не се презирате след време. С алкохол не се става по-талантлив. Ако все пак не можете без него, пийте качествен пиетета. Не е нужно да търсите щастието или любовта, те сами ще ви намерят. Вие само трябва да създадете обстоятелства за това, да бъдете готови за тях. И най-важно – не е нужно да сте бедни, за да творите добре. Не забравяйте, че думите не могат да направят никога истински щастлив. Животът се усеща най-пълно в мълчанието. Затова освен за писане отделяйте време и за съзерцание.

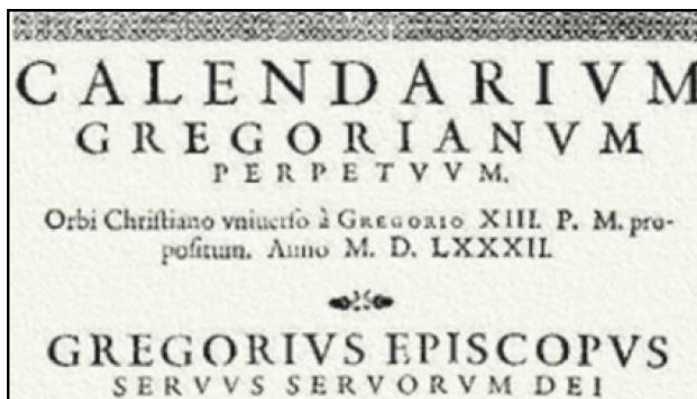
Интервю на Галя ГЕОРГИЕВА

Преди 99 години родените от 1 до 13 април нямат рождена дата

Проф. д.и.н. Иван СТОЯНОВ

През 1916 г. в българския календар след 31 март следва датата 14 април. Година по-рано държавицата ни е въввлечена в поредната военна авантюра, която се оказва катастрофална за „българската“ династия, за българската армия, за българската държавност и окончателна смърт за националния идеал за обединение. А то, обединението, наречено „съединение“, прави силата. Ама ядец – когато играеш с държавните интереси на принципа „или всичко, или нищо“ показваш само едно – че си „държавник“ от центъра на Балканския полуостров, и с право можеш да се „гордееш“, че си балканец от най-чиста проба, а тя, тази проба, несъмнено е българската. Което ще рече, че може да продаваш държавата си, можеш да я подаряваш, можеш да я разчленяваш, можеш да я харизваш, да я залагаш, да я подлагаш... Нали за това ти е оказал и отдал доверието си хиляда и триста годишният български народ!

Но няма как да не се признае и нещо положително на управлявалите по онова време. Те решават и въвеждат Григорианския календар. Е, малко късно – само почти три века и половина, но какво да се каже за тези преди тях, а и за тези след тях. А някои и днес не знаят, че т. нар. „нов стил“ е факт точно от преди 99 години, и продължават да си прибавят по 12 и 13 дни към паметните за българската история дати. По този начин изместват, т.е. отлагат и забавят, отбелязването на съответното събитие с толкова дни, посочени в предходните числа. И какво се получава? Априлското въстание „избухнало“ на 2 май, а не на 20 април! Е, то бива, бива, ама чак такава глупост не бива! И се чудим на днешния си хал. Ами когато министри, депутати, че даже и президенти не могат да разберат, че няма как Априлското въстание да се казва Априлско, ако е започнало през май – на кого да се сърдим освен на себе си? Ботев е убит на 20 май, а отдаваме почит към всички паднали в борбата за свобода на 2 юни!!!! Левски е роден на 18 юли, а е обесен на 19 февруари..., които дати през XIX век са съответно 6 юли и 6 февруари, и какво ли още не. Но – спокойно! Не сме напълно сами в тази бъркотия. Всички си спомнят, че началото на Октомврийската революция, поставено със залпове на „Аврора“ от 25 октомври, се отбелязваше на 7 ноември в СССР. Уж октомврийска, пък то било ноемврийска. И все пак ноемврийска или октомврийска? Нали сме славяни – следователно трябва да си приличаме. И Санстефанският договор,

макар и прелиминарен, с който се възстановява българската държавност в проект, вместо като национален празник да се отбелязва на датата, на която е сключен – 19 февруари, се „премества“ на 3 март! Най-вероятно защото българите не искат този празник да съвпада с коронацията на Александър II, извършена на 19 февруари 1855 г. и с отмяната на крепостното право в Русия – 19 февруари 1861 г. А Н. П. Игнатиев избира точно 19 февруари за договора, за да ознаменува годишнината от посочените две събития в руската история! Ако си нямаш работа, върви обяснявай на ученици, студенти и обществено това, което не могат да проумеят дори държавниците. А как ще обясниш на посочените категории интелигентни хора, че Учредителното събрание в Търново се открива на 10 февруари 1879 г., а Търновската конституция е приета на 16 април същата година. Напълно резонен би бил техният въпрос: „Защо към 6 юли, 6 февруари, 25 декември, 20 април, 20 май, 19 февруари прибавяме 12 дни, а за други значими събития от българската история

през XIX век не правим това?“. И какъв трябва да бъде отговорът на този въпрос?

Всъщност какво става през 1916 година? Ами много „простиичко“ нещо – след 31 март следва датата 14 април, както вече беше посочено. Т.е. „изчистват“ се онези „натрупаани“ 13 дни разлика за XX век между Юлианския и Григорианския календар. Родените от 1 до 13 април включително остават в тази година без рожден ден.

Датите обаче след 14 април си остават все същите, каквито са били и в предходните векове. Става повече от ясно, че няма нужда да се добавят още 12 или 13 дни днес за датите след 14 април 1916 г. Преди тази дата на тази година обаче е задължително, ако искаме да сме в крак с Европа! Да се надяваме, че дори среднестатистическият българин не се затруднява да разбере написаното! Или...????

През 2015 г. ще се отбелязват няколко кръгли годишнини на изключително важни събития за родната ни история. Ако ги изброим поред, те са Съединението на Източна Румелия с Княжество България преди 130 години на 6 септември 1885 г. На 16 септември се навършват 140 години от т. нар. Старозагорско въстание. На 22 октомври се навършват 120 г. от откриването на паметника на Апостола на българската свобода Васил Левски в София през 1895 г., след като строителството му започва още през 1878 г. Тези събития са от XIX век, когато българите все още отчитат времето според Юлианския календар, а разликата между него и този на папа

Григорий XIII от 1582 г. е вече 12 дни. За XX век тя ще стане 13 дни, но с „пропускането“ на тази разлика от април 1916 г. всичко си идва на мястото. Това се отнася и за „некръглитите“ годишнини, които българите почитат с особено преклонение – 22 септември например. И за всички останали дати в българския календар.

Днес, когато вече сме членове на голямото европейско семейство, трябва да покажем, че сме достойни за тази чест – не с напъни за минало величие и световни открития, които раждат само снизходителни усмивки и потупване по рамото, а с това, което сме в действителност. Ние сме един много малък и преминал през преизподнята на ада измъчен народ, който неслучайно се намира в дъното на всички европейски класации, но въпреки всичко го има. Ако вместо напъните за участие в решаването на световни проблеми и хвалбите, че сме наследници на древни култури, пристъпим към подреждане на собствената си „градинка“, няма да сбъркаме. Няма да сбъркаме, а ще докажем, че сме европейци – ако не от повече, то поне от 99 лета. Но Министерският съвет трябва да предложи и Народното събрание трябва да приеме само една-единствена фраза – „Всички събития в българската история (да) се отбелязват на датата, на която са се случили“. Точка! Без повече обяснения. Който трябва да разбере защо е така, ще разбере, а който не разбере, ще го приеме „на вяра“, както става с много от решенията на законодателния орган. Още повече че точно след една година се навършват 100 години от въвеждането на Григорианския календар в България! Какво по-голямо доказателство за съпричастността и принадлежността ни към Европа?! Не от 2007 г., а от доста по-рано! Някой някога ще направя това, но ако продължаваме да го отлагаме, ще докажем само едно – че като българи все закъсняваме, и то не с година-две, а с векове. Дано второто десетилетие на третото хилядолетие опровергае тази прогноза!

ПРИКАЗКАТА – КЛЮЧ КЪМ ИЗГРАЖДАНЕТО НА ЛИЧНОСТТА

Вероника МИЛЕВА

Начална училищна педагогика и чужд език, IV курс

По време на текущата практика в училище силен отпечатък върху мен оставиха часовете по литература, в които преподавах на ученици от трети клас. Концепцията ми за тези уроци бе, като използвам знанията си за приказката (жанровите и структурните характеристики), учениците с моя помощ и чрез екипна работа да предположат как ще се развие приказката, която е предвидена за изучаване според учебното съдържание.

Изводите, които мога да направя от проведените уроци, са, че част от учениците:

- не умеят да формулират ясни изречения, с които да изразят мнението си;
- не умеят да обосновават изказванията си;
- не умеят да формулират въпроси;
- нетърпеливи са и не изслушват говорещия.

Но имах и такива ученици, които нямаха затруднения с посочените по-горе умения.

Общувайки с учениците, за да разбере защо се получават споменатите различия, установих, че тези деца, които нямат проблем с изказването, с изслушването и с общуването, обичат да четат приказки. Според мен именно приказката (съприкосновението с нея, емпатията, която се поражда, когато читателят се пренася в друг свят – на едновременно нереални герои и реални взаимоотношения между тях) е ключът към изграждането на личността.

Според С. Белухова пред всеки учител стои проблемът да накара своите ученици не само да четат, но и да откликват на прочетеното, да изразяват и обосновават своето мнение. Началната училищна възраст е първият и много важен етап, в който се поставят основите на изграждането на мислеща личност. Това е благоприятно време, предпоставящо ни възможността да направим от нашите деца активни читатели, осъзнаващи индивидуалността на своето мислене, толерантни към мисленето на другите („Приказки за мислене – експериментален курс за обучение по четене (литература) в началните класове“, 2005).

При изследване на ролята на приказката в света на детето З. Петрова подчертава, че чрез приказката се формират архетиповете на детското мислене. За подрастващия ученик приказката е моделираща система, тясно свързана с неговия опит, с необходимостта да научи повече за света, да овладее родната реч, да навлезе неусетно в проблемите на заобикалящата го действителност. Приказката като моделираща система от педагогическо гледище е многоаспектна. Тя е свързана с интелектуалното развитие на детската личност (с обогатяване на мислене, реч, въображение), с емоционалната сфера (насочена пряко към умствено, естетическото и нравственото възпитание), създава условия за комуникативни връзки, обогатява общуването и формира любов към литературата („Приказката в света на детето“, 2000).

Развитието на фантазията на децата е една от най-важните, най-необходимите форми на възпитание, разширяване и обогатяване на твор-

ческите възможности на мисленето. Според К. Къдрева развитата фантазия разкрепостява мисленето: прави го по-гъвкаво, по-активно и по-способно при боравенето с фактите, обогатява гледните точки, възможностите за нови най-различни

и нестандартни решения и по този начин прераства в предпоставка детето да се реализира по-резултатно както в областта на осъществяването на своите способности при протичането на неговата специфична за възрастта трудова и творческа дейност, така и в ежедневието („Вълшебната призма или за приказката, фантазията, съвременната детска литература и детето през XX век“, 2011).

Именно приказката създава необходимите предпоставки за развитие на въображението. По силата на логиката става ясно, че за да се стигне до действено съучастие в сюжетното развитие на приказката, е необходима дейността на въображението. Под негово влияние образите оживяват, стават по-релефни, по-зрими. Според З. Петрова с възприемането на фантазното в приказките у детето се изгражда съвременен мироглед и чувство за реалност. Човешките способности за възприемане и създаване на фантастичното тласкат напред, стимулират комбинативното и фантазното мислене, движат човеш-

кия напредък. Развивайки тези качества на мисълта, обучаващият расте, укрепва вярата в собствените си сили и възможности („Приказката в света на детето“, 2000).

Както казва З. Петрова в „Приказката в света на детето“ (2000: 79): „С възприемане и осмисляне на приказката се улеснява подредбата на детската реч в лексикално, стилистично и синтактично отношение. Под въздействието на емоционалното впечатление, създадено от творбата, у децата се появява стремежът да разкажат, да споделят онези моменти, които са им направили най-силно впечатление и са ги развълнували. В такъв случай се активизира механизмът за строеж на израза, за подреждането на думите така, че да се достигне до логическа завършеност на мисълта. Приказката служи на детето като образец, съчетаващ в единство лаконичния изказ и образността на родната реч“. При възприемане на литературната творба децата се учат да мислят конкретно, да опознават отделната дума, да вникват в значението и възможностите да се свързва с други думи, за да се изрази по-точно мисълта. По този начин се обогатява речниковият запас. Чрез приказката се оформят и различни модели за строеж на прости разширени и сложни съчинени и съставни изречения. Формират се основните типове реч: съобщение (във вид на монолог), повествование и описание.

Би могло да се обобща, че от приказката подрастващият ученик получава не само интересна информация (художествено познание) за света, тя е ценна и с езиково-стилното си въздействие. В нея младата личност намира заедно с отговора на важни въпроси (от нравствено-етичен и естетически характер), които сама не би могла да разреши, и пример за това как трябва да се изразява: учи се последователно да разкрива мислите си, когато разказва за нещо; възприема логическо развитие на сюжета (проследявайки причинно-следствените връзки и взаимозависимости в явленията и взаимоотношенията), намира в практически аспект подходяща форма за

АНОНИМНО ПОЗДРАВЛЕНИЕ

Проф. д.ф.н. Никола БАЛАБАНОВ

Няма да споменавам името му, за да не наруша създаващата тишина около него. Поне отстрани погледнато, той живее в хармония с околния свят – в семейството, с приятелите, с които споделя мълчанието си, с колегите от Университета, на които предоставя разбиранията си.

Неведнъж съм писал, че светът, респективно животът, са интересни, защото са с нарушена хармония. Ние не живеем в свят, скучен и безпроблемен рай, а в реален, изкривен физически и социално несправедлив свят. Именно това ни прави борбени, което придава смисъл на живота ни.

Съдбата на нашия мълчалив приятел също е белязана с отклонения от предначертания „правилен“ път. Имам предвид, че неговото призвание е била физиката, а той е кривнал в друга посока. Господ неведнъж му е изпращал послания, с които го е насочвал към физиката:

– най-напред още при раждането му – той е роден на 14 март, датата, на която е роден Айнщайн;

– освен всичко друго, е вложил в мисленето му физическо възприемане на света (за това съм писал и друг път).

Изглежда, някаква сила, по-могъща от Божията, се е намесила и го е отклонила от призванието му. Препрочитайки неговите поетични откровения (както ни съветва вездесъщият Владо Янев – да четем и препрочитаме), струва ми се, успях да открия коя е тази сила. Тя е онази, която той срещнал

„в един пепелнорус пловдивски петък“;

която е неговият „най-хубав сън“;

която „единствено вижда във Вселената“ и т.н.

Както се разбира, „виновна“ за посоченото отклонение от физиката е „Прекрасната дама“ (пак цитирам В. Янев, не мога да се освободя от неговото влияние). И аз се прекланям пред нейна-

та сила, възпята от мълчаливия приятел. Дай Боже всекиму такава „петъчно чудо“!

Впрочем мълчаливец ли е той?

Истината е друга: той открил, че думите, които повечето от нас използват неконтролирано в ежедневните разговори, „пораждат недоверие“, и затова е решил по-малко да говори, повече да мисли и да пише. Всеки знае, че преди да се напише нещо, предназначено за другите, то трябва добре да се обмисли, докато при говоренето мислите са „невчесани“ (тази дума сигурно пак съм я заимствал от някой колега филолог).

Така че нашият мълчалив приятел „говори“ с написаното си слово. А той пише най-много от всички ни, защото повече от 20 години отговаря за списването на университетския вестник. От тази гледна точка той дори е „най-приказливият“ сред нас, защото всеки месец ни предлага двадесетина страници четиво. В тях ни съобщава за всичко интересно и важно, което става в Университета, за проявите на нашите студенти и преподаватели от различните специалности и факултети, за техните постижения и проблеми. Всеки брой на в-к „Пловдивски университет“, подобно на стиховете му, „кротко капе“ в нашето задрямало ежедневие (за разлика от водните стихии в страната) и „трупа, трупа, трупа“ информация.

Мои колеги и приятели от столицата ни завиждат за тази придобивка, защото Софийският университет отдавна е спрял да издава свой вестник. Само това да дължим на нашия приятел, той е достоен за уважение. Дори да не са много днес читателите на вестника, след години той ще е основният източник на адекватна информация за събитията, станали в Университета – всеки месец, всеки семестър, всяка учебна година. Бъдещето ще му бъде благодарно за това.

А ние нека отсега да му благодарим, да му честитим 55-годишнината, да му пожелаем много здраве и да продължи да „трупа, трупа“.

➤ От стр. 22

разказване, за умело използване на думите като цветна палитра на мисълта и чувството.

Друг важен момент във възприемането на приказката според З. Петрова е свързан с отношението към героите, чрез което у малкия ученик се създава и емоционален опит, той определя своята позиция неусетно дори за самия себе си. Положителният персонаж предизвиква радостни чувства, възхищение, морално и емоционално удовлетворение, чрез което се създават предпоставки за изграждане на определен идеал („Приказката в света на детето“, 2000). Отрицателният персонаж въздейства също възпитателно с обратен ефект – с предизвикване на негативно отношение към бруталността, грубата сила, лъжата, измамничеството, мързела и други отрицателни качества и прояви, представата за които може да послужи като предпазна мярка. Според К. Къдре-

ва „без героите от приказките детето трудно се ориентира в сложната житейска действителност и в изграждането на понятията си за добро и зло, за хубаво и лошо, за редно и нередно, за достойно и недостойно, за благородно и неблагородно“ („Вълшебната призма или за приказката, фантазията, съвременната детска литература и детето през XX век“, 2001: 127).

В този смисъл възприетото приказно съдържание действа възпитаващо, то спомага за изграждане на убеждения, предразполага към определена позиция. Както З. Петрова подчертава в „Приказката в света на детето“ (2000), по своя характер почти всяка приказка буди хуманни чувства у децата – те възникват и като съчувствие, и като желание да се помогне на пострадалия, и като готовност да се пренебрегне личният интерес, да се жертва нещо любимо. Приказката възпитава с това, че утвърждава свои норми на поведение. От нея децата се учат на задръжност,

отзивчивост, на добри другарски взаимоотношения.

Всяка приказка, която учениците четат, както С. Белухова определя в „Приказки за мислене – експериментален курс за обучение по четене (литература) в началните класове“ (2005), може да се превърне в приказка за мислене, ако се открият подходящите въпроси и теми за дискусия. Така се създават и правила, които учениците се учат да спазват: да дават възможност на всеки да говори; да не прекъсват човека, който говори; да подкрепят говорещия и да му помагат; да не се присмиват на казаното от другите; да помислят, преди да зададат въпроси. По този начин се обогатява тяхната компетентност за общуване.

При възприемане на приказката и при работа с нея е необходимо да се използват различни стратегии за четене. В „Обучението по български език и литература в началното училище. Проблеми и перспективи“ (1997) Р. Танкова и Т. Вла-

сева отбелязват, че е ефективна онази стратегия на четене, в резултат на която ученикът не просто усвоява фабулата, а постига в дълбочина съдържанието на „приказния свят“, неговата метафоричност, нравствения и социалния смисъл, емоционалния подтекст, ценностното послание, което приказката носи.

Като заключение бих добавила, че за приказките няма географски граници, няма граници на въображението и мечтите. Общуването с приказката е една от прелестите на детската възраст. Приказката е основен носител на социални, езикови и нравствени ценности. Чрез нея детето опознава света, развива мисленето си, запознава се със структурата, функциите и целите на езика. Чрез приказката децата могат творчески да съхранят детското, да запазят способността си да общуват, непосредствено и искрено да съпреживяват, да опазят своята душевна чистота.

Студентски литературен конкурс за поезия и проза

Вестник „Пловдивски университет“ обявява конкурс за:

ПОЕЗИЯ – до пет стихотворения;

ПРОЗА – до три разказа. За всеки от двата раздела ще бъдат раздадени съответно по три парични награди.

В конкурса могат да участват всички студенти от Пловдивския университет, които не са по-възрастни от 35 години.

Материалите трябва да бъдат напечатани в два екземпляра (на тях да са написани трите имена на студента, специалността и курсът, e-mail, както и телефон, ако желаете).

Крайният срок за получаване на творбите е 30 април 2015 година на адрес: Пловдив 4000, ул. „Цар Асен“ № 24, в. „Пловдивски университет“, или в Централната университетска библиотека. Отчитането на резултатите ще бъде около 24 май 2015 г.

Наградените и някои от непремираните творби, направили добро впечатление на журито, ще бъдат отпечатани на страниците на вестника.

Стихотворения от Есен Устренска*

***

Ако те е страх от пламъци,
не идвай,
аз колко ли огньовете съм видяла.
Внимание не ми обръщай,
че сама се разрушавам.
Умея все да се прераждам,
дори да не съм от плът и кръв.
Ще бъда полъх,
море
или пустиня
и пак ще съществувам
като лъч, вода и прах.

***

Не идвай във съня ми,
денят, изпълнен с теб, ми е достатъчен.
С трохите ти любов
ще се наситя цял живот,
но за отвъдното не ще ми стигнат...
И мечтите в шепите си ще събирам,
за да съм богата там,
където искаш да ме отведеш.
Защото знам,
че всеки миг от вдишване със теб
ще струва колкото безброй години.

***

Колкото те чаках,
аз толкова се влюбвах
и от всяка невъзможна ласка
все настръхвах,
без да съм докосната дори.
Помня те
като родилен крясък,
отекващ в коридори.
Ще нося в шепите си твоя глас,
за да не те забравя.

***

Любовите ми все са летни,
обречени
на всеки ден по-къс оставащ.
Разпилях със тях много мечти
и по-бедна ли станах,
не мога да кажа.
Но тайните си също разпилях.
Страховете още пазя,
готови за размяна...

* Есен Устренска – V курс, специалност „Право“, бе отличена с втора награда в литературния конкурс на вестник „Пловдивски университет“ през 2014 г.

ЗАДАЧИ. ПЛОВДИВСКАНИЦИ

1. Един фермер трябва да постави 66 яйца в кутии от по 6 яйца и 12 яйца. Колко е минималният брой, който ще му бъде необходим?

а) 6, б) 18, в) 27, г) 30, д) 33.

2. Един професор през 2010 година установил, че произведението на неговите години с тези на баща му е равно точно на числото 2010. на колко години е професорът през 2015 година?

а) 30, б) 32, в) 35, г) 40, д) 45.

Отговори на задачите от миналия брой

1. г). Добавят се още 9 отсечки.

2. г). Броят на пиратите е 10, а монетите са 150.

Подготвил: доц. д-р Георги КОСТАДИНОВ